

Stichting Pallas

Jaarverslag 2018

INHOUD

A Bestuursverslag

A1	Jaarverslag	1
A2	2.1. Verslag Gemeenschappelijke medezeggenschapsraad	26
	2.2. Verslag Raad van Toezicht	29
A3	Organisatie	33
A4	Kentgetallen	34
A5	Instellingsgegevens	36

B Jaarrekening 2018

B1	Grondslagen	38
B2	Balans per 31 december 2018	42
B3	Exploitatieoverzicht 2018	43
B4	Kasstroomoverzicht over 2018	44
B5	Toelichting op de balans per 31 december 2018	45
B6	Niet in de balans opgenomen verplichtingen (passief)/niet uit de balans blijvende rechten (actief)	49
B7	Toelichting op de exploitatierekening over 2018	50
B8	(Voorstel) bestemming van het exploitatiesaldo	54
B9	Gebeurtenissen na balansdatum	55
B10	Overzicht verbonden partijen	55
B11	Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector	56

C Overige gegevens

C1	Controleverklaring	58
----	--------------------	----

A1 Jaarverslag 2018 Stichting Pallas

Vooraf

Deze verslagen zijn onderdeel van de jaarrekening 2018. Deze jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de richtlijnen van OC&W voor de verslaglegging Primair Onderwijs. Dit jaarverslag is opgesteld rekening houdend met de (enkelvoudige) balans en resultatenrekening van Stichting Pallas. Voor Stichting Istia wordt een separaat jaarverslag opgesteld. De jaarrekening over het kalenderjaar 2017 bestond naast de enkelvoudige balans en resultatenrekening van Stichting Pallas, uit de jaarstukken van Stichting Istia. Beide enkelvoudige jaarrekeningen zijn in 2017 geconsolideerd, dit op grond van de bestuursamenstelling van beide stichtingen. In 2018 heeft er een bestuurswijziging plaatsgevonden, waardoor niet meer aan de consolidatieverplichtingen wordt voldaan.

1. Doelstelling

Missie

De missie van Stichting Pallas is statutair vastgelegd in de doelstelling (artikel 2 van de statuten):

“De stichting heeft ten doel het geven of doen geven van onderwijs op basis van de antroposofische beginselen van Rudolf Steiner, het in stand houden en bevorderen van het vrijeschoolonderwijs in Midden- en Zuid-Nederland en het leveren van een bijdrage aan de ontwikkeling van de vrijeschoolpedagogiek en –didactiek.”

Stichting Pallas verenigt zeventien vrijescholen voor basisonderwijs in Midden- en Zuid-Nederland. De binnen Stichting Pallas werkende scholen zijn:

- Bernard Lievegoedschool te Maastricht
- Vrijeschool Helianthus te Heerlen
- Talander te Sittard
- Vrijeschool Christophorus te Roermond
- Rudolf Steiner Educare te Venlo
- Vrijeschool Peelland te Helmond
- Meander Vrijeschool voor basisonderwijs te Nijmegen
- De Vuurvogel te Ede
- Vrijeschool De Zwaneridder te Wageningen
- De Zevenster te Uden
- Johannesschool te Tiel
- De Driestroom te 's-Hertogenbosch
- Zilverlinde te Roosendaal
- De Strijene te Oosterhout
- Vrijeschool Brabant te Eindhoven
- Tiliander te Tilburg
- 't Kleurenbos te Oss

De Pallascholen maken deel uit van de groep van ruim negentig vrijescholen in Nederland. De Nederlandse vrijescholen maken deel uit van een wereldwijde beweging van vrijescholen die zich laat inspireren door de menskundige inzichten van Rudolf Steiner. De Pallascholen voldoen aan de wettelijke criteria (zoals deze door de overheid worden gesteld) en hebben allen een basisarrangement. De scholen committeren zich aan de kerndoelen van het basisonderwijs. Deze zijn voor de vrijescholen beschreven in de publicatie *'Ik zie rond in de wereld'* (2006).

Het logo

Het logo van Pallas verbeeldt een uil als metafoor voor wijsheid. De dubbele 'I' in Pallas vormt een zuil, het fundament en middelpunt voor de aangesloten scholen. De vleugels (van de uil) zijn verbonden aan deze zuil, een associatie voor vrijheid, ruimte en beweeglijkheid.

De Pallascholen worden bekostigd vanuit de rijksbijdragen voor het Primair Onderwijs. Deze bestaan uit personele subsidies, materiële subsidies en eventuele doelsubsidies. Daarnaast ontvangen de scholen diverse andere subsidies en schenkingen, o.a. van de Stichting Vrienden van Pallas.

Elke school heeft een eigen financiële administratie en investerings- en exploitatiebegroting. Ook heeft elke school een eigen en herkenbare vermogenspositie. Samen vormen deze vermogens het totale vermogen van Stichting Pallas.

2. Bestuursverslag 2018

Voor Stichting Pallas was 2018 opnieuw een jaar van verdere groei en versterking. Pallas verstevigde de basis van waaruit bevlogen leerkrachten van dag tot dag geïnspireerd en kwalitatief hoogwaardig vrijeschoolonderwijs verzorgen. Zij geven daarmee vorm aan de opdracht: het in stand houden en ontwikkelen van vrijeschoolonderwijs. Ook vanuit bestuurlijk perspectief was 2018 een goed jaar. Aspecten die het jaar 2018 kleur gaven waren o.a.:

De groeiende vraag naar vrijeschool onderwijs

De sinds 2011 aanhoudende vraag naar vrijeschoolonderwijs is groter dan we op verschillende scholen aankunnen. Scholen zitten vol terwijl de vraag blijft. Zo ontstaan wachtlijsten en ook de behoefte om de scholen uit te breiden. Er komen klassen bij. Voor 6 van de scholen is daarom bij de betreffende gemeentes een verzoek ingediend om in het Integraal Huisvestings Plan (IHP) uitbreiding op te nemen.

Dit kan zijn door nieuwbouw bij de betreffende school, volledige verhuizing van de school tot en met het starten van een dislocatie.

Samenwerking met antroposofische kinderopvang en voortgezet vrijeschoolonderwijs

In 2018 werkte Pallas aan de uitbouw van de samenwerking met de antroposofische kinderopvang (Stichting Istia, zie 2.1). In Maastricht, Heerlen, Roermond en Nijmegen werd samenwerking met het voortgezet vrijeschoolonderwijs geïntensiveerd. Pallas ging al eerder met LVO een overeenkomst aan gericht op ontwikkeling van een vrijeschool in Maastricht voor kinderen van 0-18 jaar. In Tilburg ondersteunt Pallas de start van een vrijeschool voor VO. In Roermond zijn de drie hoogste klassen gehuisvest bij de bovenbouw op Bisschoppelijk College Broekhin.

Strategisch plan en bestuursagenda

In 2018 kreeg het strategisch plan 2015-2019 verder invulling, bijvoorbeeld in de bestuursagenda 2018.

In de Pallas-managementrapportage beschreef de bestuurder per kwartaal de voortgang en het vervolg op de overeengekomen strategische speerpunten.

Inspectiebezoeken

In 2018 heeft er geen inspectiebezoek plaatsgevonden. De Inspecteur heeft in 2018 een tweetal gesprekken gevoerd met de bestuurder van Pallas. In deze gesprekken is verkend welke zaken er spelen bij Pallas en

vanuit welk kader het Inspectiebezoek in het voorjaar van 2019 uitgevoerd zal gaan worden. Inmiddels (mei 2019) is het onderzoek van de Inspectie afgerond. Op korte termijn vindt publicatie van de onderzoeksresultaten plaats. Uit de onderzoeken is gebleken dat aan alle onderzochte deugdelijkheidseisen in tenminste voldoende mate wordt voldaan.

2.1. Organisatie

Binnen de beheersstructuur van Pallas bestuurt het College van Bestuur, in de persoon van de bestuurder, de werkorganisatie. De bestuurder staat onder toezicht van de Raad van Toezicht. De code van goed bestuur van de PO-raad ligt hieraan ten grondslag. Het verslag van de Raad van Toezicht is opgenomen in het bestuursverslag.

De bestuurder draagt de eindverantwoordelijkheid, stuurt de schoolleiders aan en geeft dagelijkse leiding aan de stafmedewerkers. De schoolleiders werken samen in het PSO (Pallas Schoolleiders Overleg), een orgaan voor advies en afstemming. Het PSO kwam in 2018 vijfmaal bijeen voor een vergadering en hield in april de zogenaamde PSO-tweedaagse. Iedere werkweek had de bestuurder werkoverleg met de stafmedewerkers.

Nieuwe bestuurder

Na 8 jaar is onze bestuurder Dhr. A.W. de Geus in november 2018 overgestapt naar het voortgezet onderwijs. Hij is februari 2019 opgevolgd door Mw. W. Kasbergen. In de tussenliggende periode is Dhr. H. Derks interim-bestuurder geweest.

Kleine scholen

In 2018 waren er drie Pallasscholen¹ die onder de lokale opheffingsnorm vielen. Deze scholen kunnen bestaan dankzij de jaarlijkse ontheffing inzake het minimumleerlingenaantal. Deze ontheffing krijgt Pallas vanwege de zogenaamde eigen richting van het vrijeschoolonderwijs (ook wel denominatie genoemd, zoals verankerd in artikel 23 van de Grondwet).

Governance

In het kader van 'governance' zijn er diverse aspecten te benoemen waar in 2018 de nodige aandacht naar is uitgegaan. De instrumenten die in dit kader al in structurele zin worden toegepast bestaan onder andere uit: scheiden van toezicht en besturen, deelname aan bestuurlijke netwerken, tegenspraak organiseren middels overleg met (G)MR, faciliteren van professionalisering, het afleggen van schoolbezoeken en het (actief) afleggen van interne en externe verantwoording. In 2018 is er met de schoolleiders intensief gesproken over 'solidariteit'; wat (ver)bindt ons en wat betekent dat dan? Hiermee is een basis gelegd, waar we in de toekomst mogelijk op verder kunnen bouwen.

Het voeren van de schooljaarplangesprekken verdient in dit kader ook de aandacht; samen met de schoolleiders heeft de bestuurder de speerpunten van beleid voor het schooljaar 2018-2019 vastgesteld. In de schoolmaraps leggen de schoolleiders zowel intern als extern verantwoording hierover af aan belanghebbenden. Tenslotte heeft er in 2018 een zelfevaluatie door en van de Raad van Toezicht plaatsgevonden.

Medezeggenschap

Iedere school heeft een medezeggenschapsraad waarin ouders en medewerkers zijn vertegenwoordigd. Pallas-breed functioneert een gemeenschappelijke medezeggenschapsraad (GMR). In de GMR hebben drie ouders en drie medewerkers zitting die elk een regio binnen Pallas vertegenwoordigen. De GMR had in 2018 vijfmaal een overleg met de bestuurder en was aanwezig bij de jaarlijkse ontmoeting met de Raad van Toezicht en de schoolleiders en staf in november 2018. Het verslag van de GMR maakt deel uit van het bestuursverslag.

---

¹ De scholen in Roosendaal, Tiel en de Talander (nevenvestiging van Helianthus) in Sittard

Partners en netwerken

Stichting Pallas en haar scholen zijn actief in nationale en regionale netwerken. Zo is Pallas lid van de PO-raad, de Landelijke Vereniging van Vrijescholen, het PO-platform voor vrijescholen en de Vereniging Bijzondere Scholen. Belangrijke partners zijn de Begeleidingsdienst Vrijescholen en de vrijeschool-pabo van Hogeschool Leiden. De bestuurder van Pallas was in 2018 lid van de werkveldcommissie van de vrijeschool-pabo en lid van het curatorium van het lectoraat vrijeschoolonderwijs van de Hogeschool Leiden. In 2018 werkte Pallas samen met diverse antroposofische werkverbanden.

Aan Pallas verbonden partijen

Stichting Pallas werkt nauw samen met Stichting Istia en Stichting Vrienden van Pallas. Op grond van het zeggenschaps criterium hoeven beiden niet als verbonden partij aangemerkt te worden.

Stichting Vrienden van Pallas

Stichting Vrienden van Pallas is een Stichting die middelen verzamelt ter bevordering van het antroposofisch gedachtegoed zoals dit onder andere gestalte krijgt op vrijescholen en in kindercentra op antroposofische basis, alles in de meest ruime zin. De Stichting beoogt niet het maken van winst. De Stichting Vrienden van Pallas is opgericht op 6 december 2013 en heeft vanaf 2014 fasegewijs de inning en aanwending van schenkingen ter hand genomen, waartoe behoort de inning en toedeling van schenkingen van ouders van leerlingen van scholen behorend bij Pallas. Stichting Vrienden van Pallas is een zelfstandige stichting met een eigen exploitatie en jaarrekening. Ook in 2018 bestond het bestuur van Stichting Vrienden van Pallas uit personen die bij Pallas geen positie of baan hebben.

Eén van de bestuursleden bezet de zetel waarvoor Pallas het recht van bindende voordracht of ontslag heeft. Een en ander maakt dat Stichting Pallas in Stichting Vrienden van Pallas geen beslissende zeggenschap heeft en er geen consolidatie plaatsvindt van de financiële huishouding van Stichting Vrienden van Pallas in die van Stichting Pallas. Vanaf 2017 is de inning van ouderscheningen door de inzet van een extern bureau ter hand genomen. Zie voor meer informatie www.vriendenvanpallas.nl.

Stichting Istia

Stichting Istia verzorgt kinderopvangactiviteiten bij een groot aantal Pallascholen en is op 1 januari 2014 gestart na overdracht van onderneming van kinderopvangactiviteiten van Pallas. De kinderdagcentra van Stichting Istia zijn gelieerd aan vrijescholen die deel uitmaken van Stichting Pallas. Het aantal Pallaslocaties waar Stichting Istia kinderopvang verzorgt is in 2018 opgelopen naar twaalf.

De doelstelling van Istia is in de statuten vastgelegd en luidt als volgt:

De stichting heeft ten doel het opzetten, in stand houden en ontwikkelen van uiteenlopende vormen van kinderopvang voor nul- tot vierjarigen, peuteropvang voor twee- tot vierjarigen en voor- en tussen- en naschoolse opvang voor vier- tot twaalfjarigen alsook in de toekomst nog te ontwikkelen of ter hand te nemen vormen van kinderopvang die hieraan verwant of hierop aanvullend zijn. De kinderopvang is gestoeld op de pedagogische inzichten die voortkomen uit de antroposofie.

De stichting tracht haar doel onder meer te verwezenlijken door het opzetten, ontwikkelen en in stand houden van kinderopvang. Hiertoe zal zij ernaar streven medewerkers met passende kwaliteit en kwalificaties in te zetten en daarnaast de kinderopvang in te bedden in de lokale en regionale infrastructuur in het vrijeschoolonderwijs. Tevens onderhoudt zij op constructieve wijze contacten met relevante organisaties alsook de gemeentelijke overheid/-heden.

De besturen van Pallas en Istia hebben met elkaar besloten vanaf 2018 van een volledig zelfstandige financiële verantwoordelijkheid uit te gaan. In lijn daarmee is ook de deelname van het Pallas bestuur in het Istia bestuur beëindigd, na de overdracht en regeling van de onderlinge relatie. Dit betekent concreet dat vanaf medio 2018 Stichting Pallas geen zodanige zeggenschap meer heeft in Stichting Istia en dat de financiële huishouding van Stichting Istia in de jaarrekening van Stichting Pallas niet meer geconsolideerd hoeft te worden. Ook op basis van andere criteria stellen wij ons op het standpunt dat van consolidatie geen sprake zou moeten zijn. De bedrijfsactiviteiten van beide rechtspersonen lopen uiteen. Dit heeft tot gevolg dat de risico's die beide

organisaties lopen van een andere orde zijn; dit heeft weer invloed op het benodigde weerstandsvermogen van de afzonderlijke rechtspersonen. Mede gezien het gegeven dat de omzet van Istia veel sterker stijgt dan de baten van Pallas zou, in het geval er wordt geconsolideerd, de jaarrekening cijfers bevatten die steeds minder vergelijkbaar zijn met het andere PO-besturen. Dit komt ons inziens de helderheid en transparantie niet ten goede. Deze overwegingen hebben ons doen besluiten om in 2018 niet tot consolidatie over te gaan.

Invoering AVG

Sinds 25 mei 2018 is de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) van toepassing. Aan de hand van een stappenplan worden de noodzakelijke aanpassingen doorgevoerd en protocollen opgesteld. In de loop van 2018 zijn al de nodige maatregelen ten uitvoer gebracht. In 2019 is een vervolg gegeven aan de verdere implementatie van de AVG.

2.2. Kwaliteitsbeleid

In 2018 is het Pallas kwaliteitskader 2017-2018 vastgesteld, dit na raadpleging van het PSO, de RvT en de GMR. In dit kwaliteitskader is uiteengezet op welke wijze de kwaliteit, in de brede zin des woords, binnen Pallas wordt gemonitord. Aangezien het merendeel van de door Pallas ingezette planning en control-instrumenten samenhangt met dit kwaliteitskader, is in dit bestuursverslag het betreffende beleidsdocument integraal opgenomen.

Pallas kwaliteitskader

Inleiding

Pallas heeft in het voorjaar van 2017 het kwaliteitskader heroverwogen, naar aanleiding van:

- De koers en ambitie zoals vastgelegd in het strategisch plan.
- Het nieuwe inspectiekader, ingaand per augustus 2017.
- De Pallas-actie (vastgelegd in het strategisch plan) om tot een eigen audit-systematiek te komen. In de Pallas-bestuursagenda voor 2017 staat deze actie als volgt beschreven: Ontwikkelen en implementeren (in samenwerking met vrijeschool-partners) van een tweejaarlijkse audit voor elke school, uit te voeren door een team van minimaal een schoolleider en IB-er van een collega-school; de audit monitort de algemene onderwijskwaliteit en invulling vrijeschoolcomponent.

Voorliggend is het kwaliteitskader voor 2017-2018 waarmee Pallas voortbouwt op de kwaliteit en ervaring die de afgelopen jaren is opgedaan met de MARAP (managementrapportage), de onderwijsmonitor en de actuele toetspraktijk (IEP). Uiterlijk in september 2018 wordt het voorliggend kader geëvalueerd en waar passend bijgesteld.

Drie monitors

Drie monitors vormen de pijlers van het Pallas-kwaliteitskader: de MARAP, de opbrengstmonitor en de review.

- MARAP

De MARAP geeft ieder kwartaal de basiskwaliteiten in het kwaliteitsgebied Financieel Beheer zoals beschreven in het Waarderingskader van de Onderwijsinspectie, al dan niet aangevuld met kwaliteitsaspecten uit andere gebieden. Met de MARAP volgt Pallas de voortgang en ontwikkelingen in bedrijfsvoering (exploitatie), personeel (formatie en ziekteverzuim), leerlingaantal en de kwalitatieve voortgang en ontwikkeling ten aanzien van het strategisch plan (Pallas) c.q. schoolplan (scholen). Bij incidenten of grote afwijkingen van de koers, krijgt de school van het bestuur 'extra aandacht' met de opdracht een plan van aanpak te maken met maatwerk-interventies.

- Opbrengstmonitor

De Opbrengstmonitor geeft minimaal tweemaal per jaar de basiskwaliteiten in kwaliteitsgebied Onderwijsresultaten zoals beschreven in het Waarderingskader van de Onderwijsinspectie, al dan niet aangevuld met kwaliteitsaspecten uit andere gebieden. Met de opbrengstmonitor volgt Pallas met name de voortgang, trends en ontwikkelingen van de opbrengsten in Rekenen en Taal. Bij onvoldoende opbrengsten en een dientengevolge hoog risicoprofiel (inzake verscherpt toezicht) krijgt de school van het bestuur 'extra aandacht' met de opdracht een plan van aanpak te maken met maatwerk-interventies.

- Review

Met de review geven scholen van elkaar een schets van de vrijeschool-onderwijskwaliteit, aan de hand van o.a. de basiskwaliteiten in de kwaliteitsgebieden onderwijsproces, schoolklimaat en kwaliteitszorg & ambitie, zoals beschreven in het Waarderingskader van de Onderwijsinspectie. Met de review krijgt de school een waardenvolle reflectie van collega's en volgt Pallas met name de werkwijzen en de cultuur van de school. Bestuurder bespreekt de uitkomst van de review met de schoolleider. De uitkomsten van de review verwerkt de school, waar passend, in verbeteracties en het schoolplan. Frequentie en verdere specificatie van de review zijn nader te bepalen, aan de hand van de eerste ervaringen in 2017-2018.

De evaluatie van het kwaliteitskader zou uiterlijk in september 2018 tot stand gebracht moeten zijn. Door omstandigheden, zoals de bestuurswisseling, heeft deze evaluatie niet plaatsgevonden. Het ligt in de verwachting dat de evaluatie in de loop van schooljaar 2019-2020 opgesteld zal worden. Er is wel uitvoering gegeven aan het kwaliteitskader in 2018.

- Marap

Per kwartaal wordt er door iedere schoolleider een marap opgesteld. Met deze marap legt de schoolleider zowel horizontaal (MR, personeel) als verticaal (bestuur) verantwoording af over (voortgang van) de door de school vastgestelde doelen. De in de marap opgenomen aspecten zijn: financiën, formatie, ziekteverzuim, leerlingaantal en speerpunten voor het betreffende jaar. Daar waar de resultaten daartoe aanleiding geven, kan de bestuurder besluiten om verscherpt toezicht te gaan houden op een school. In de verslagperiode is dat voor één school van toepassing verklaard. Het verscherpt toezicht loopt door tot in 2019. Alle schoolmaraps vormen samen met de bovenschoolse activiteiten de stichtingsmarap. Deze rapportage op stichtingsniveau wordt geagendeerd voor de vergaderingen van de schoolleiders (PSO), GMR en RvT en dient dus ook als horizontaal en verticaal verantwoordingsdocument.

Toekomst: in het schooljaar 2019-2020 zullen we kritisch gaan kijken naar het format dat gebruikt wordt in dit kader. De informatie die de marap geeft moet blijven voldoen aan de informatiebehoefte; deze afstemming willen we periodiek (bijv. eens in de vier jaar) maken.

- Opbrengstmonitor

In de periode 2018-begin 2019 zijn er 2 opbrengstmonitors opgesteld, één monitor met de M-toetsen en de IEP-eindtoets 2018 en één monitor met de E-toetsen 2018. In deze monitors worden de toetsresultaten opgenomen op het gebied van rekenen-wiskunde en begrijpend lezen van de klassen 3 tot en met 6. Ook de vaardigheids groei is in de monitor opgenomen. Op basis van de resultaten is er voor twee scholen een verscherpt bestuurlijk toezicht van toepassing verklaard. Deze scholen hebben een werkplan voor het schooljaar 2018-2019 gemaakt met als doel om te komen tot verbetering van de resultaten. In dit werkplan zijn acties en de te bereiken resultaten concreet benoemd. Bij één van de scholen lijken we een voorzichtige conclusie te kunnen trekken dat deze aanpak zijn vruchten begint af te werpen. Voor de andere school zal dit een langer traject zijn.

Toekomst: in het schooljaar 2020-2021 zullen voor de Inspectie de referentieniveaus als norm gaan gelden voor de beoordeling van de onderwijskwaliteit. Het schooljaar 2019-2020 zal hiermee worden proefgedraaid. Dit betekent dat de opbrengstmonitor binnenkort herzien zal moeten worden.

- Review

In 2018 hebben er 7 reviews plaatsgevonden (2017: 2). De reviewsystematiek beschouwen we (nog) als een organisch gebeuren: aan de hand van opgedane ervaringen en eigen inzichten voeren de scholen de reviews uit. Ten tijde van het uitvoeren van de eerste reviews waren er nog geen onderliggende documenten, dit ook om ruimte te geven aan de (eigen) wijze van het doorlopen van het reviewproces. Gedurende het proces bleek er toch behoefte te zijn aan wat meer structuur. Dit heeft ertoe geleid dat er een formulier 'zelfevaluatie' is ontwikkeld. Deze is gebaseerd op het onderzoekskader van de Inspectie. Daar waar een bepaald kwaliteitsgebied nog niet werd afgedekt door een ander instrument (bijv. marap of opbrengstmonitor), is dit in de zelfevaluatie opgenomen. Deze zelfevaluatie helpt het reviewteam bij het aanbrengen van focus tijdens de review. Daarnaast is er bij een aantal reviews (i.c. 3) externe ondersteuning aan het team toegevoegd. Deze externe heeft zowel aan het proces als aan de inhoud van de review een bijdrage geleverd.

Toekomst: nadat alle scholen een review hebben ondergaan (eind 2019), zal er een evaluatie opgesteld worden. Aan de hand daarvan wordt besloten op welke wijze de review in het vervolg vormgegeven zal gaan worden.

2.3. Personeelsbeleid

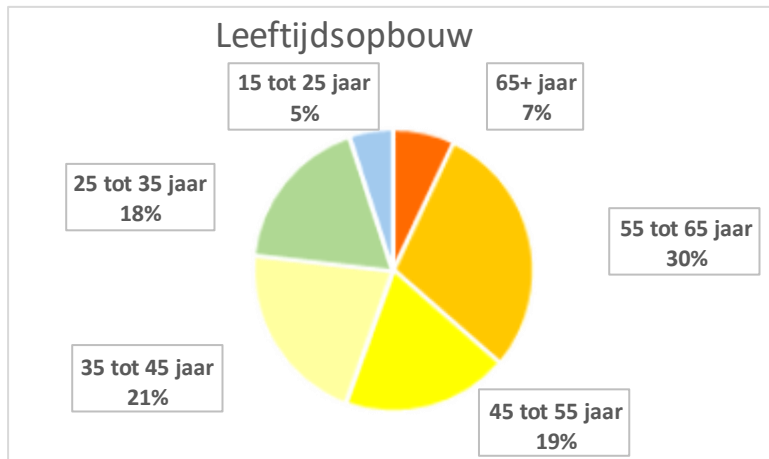
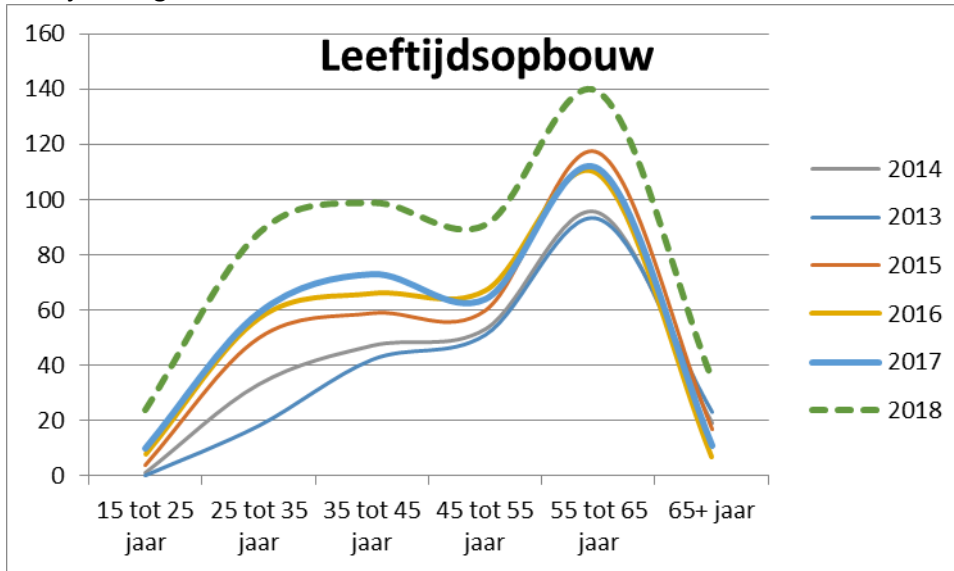
Formatie

Zie pagina paragraaf 2.7. Continuïteit vanuit financieel perspectief.

Leeftijdsopbouw

Door de groei van de scholen is het personeelsbestand gegroeid. Jaarlijks beginnen ca. 20 nieuwe medewerkers bij Pallas.

Het aantal medewerkers in de leeftijd van 25 tot 45 neemt daarbij duidelijk toe, maar ook het aantal in de leeftijdscategorie van 55 tot 65.

Eind 2017 was 3% van het personeelsbestand ouder dan 65 jaar. Eind 2018 was dat procentueel 7%.

Dat betekent dat de komende jaren de uitstroom van ouderen nog zal toenemen en het vinden van (goede) medewerkers belangrijk is en blijft.

Functiemix

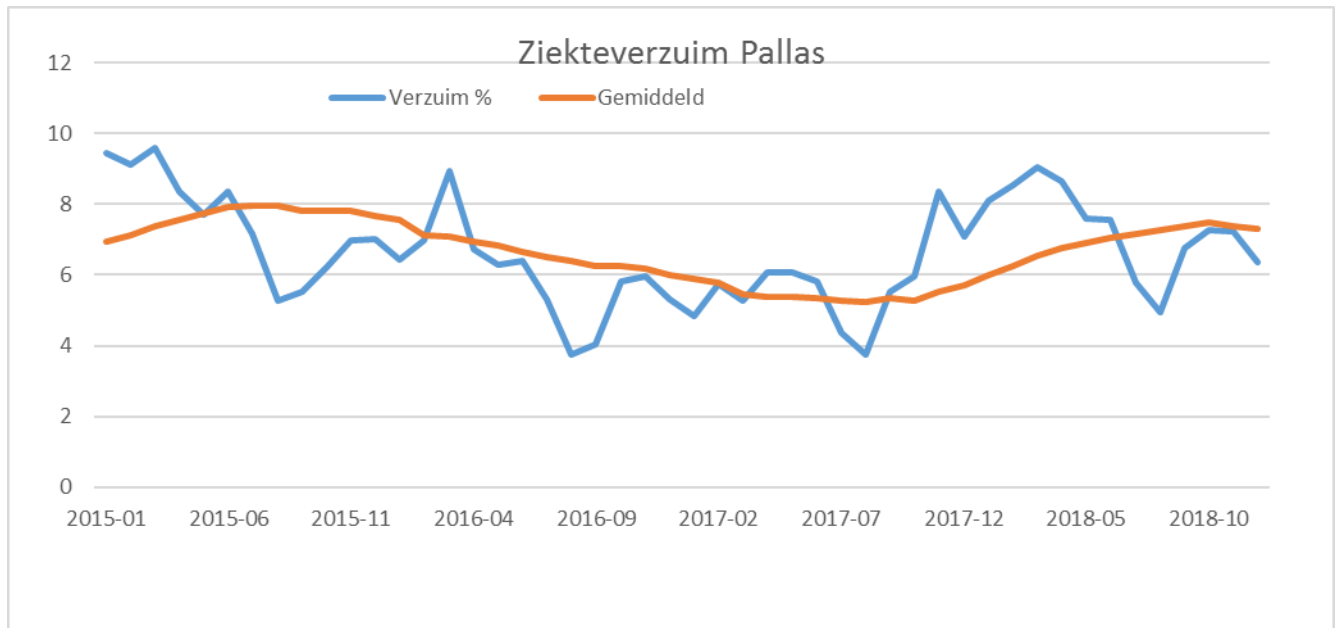
De functiemix is met de aanpassingen van de cao-PO en de invoering van de schalen L10 en L11 (voorheen schaal LA en LB) achterhaald.

Functioneren en beoordelen

Pallas werkt onder meer met eigen instrumenten in de cyclus functioneren & beoordelen. Het gaat hierbij om instrumenten voor de schoolleiders en voor de leerkrachten zoals een 360-graden feedback, reflecties op welzijn en welbevinden en intervisie. Centraal in deze cyclus staat het persoonlijk ontwikkelplan (POP).

Ziekteverzuim

Het ziekteverzuim binnen Pallas is in 2018 opgelopen naar 7,3% (2017: 5,7%, 2016: 6,0%, 2015: 7,6%). Dit ligt boven het landelijk gemiddelde ziekteverzuim van 6% in het PO in 2017.

Inzake het vervangen van zieke medewerkers hebben de Pallascholen sinds schooljaar 2016-2017 flex-medewerkers in dienst. Dit zijn medewerkers die niet-ingeroosterd zijn en die ingezet worden bij vervanging bij ziekte of verlof. Zo heeft elke school een kleine eigen 'vervangingscapaciteit' die, als er geen vervanging gevraagd wordt, ingezet wordt ter versterking van het onderwijs.

De ervaringen met de inzet van flex-medewerkers als vervangerspool zijn dermate positief, dat een aantal scholen heeft besloten om de flex-formatie in 2018 uit te breiden. Zodoende kan er een interessantere vacature aangeboden worden (deze heeft immers een hogere omvang), doet een nieuwe medewerker de nodige ervaring op in het (vrije school)onderwijs en kan worden geanticipeerd op de groei van de school én de uitstroom van leerkrachten.

Per 1 januari 2019 is Pallas volledig Eigen Risicodragers bij het Vervangingsfonds. In 2018 waren de eerste 42 ziekte-dagen voor rekening en risico van Pallas. Bij een vervanging langer dan 42 dagen waren de kosten (deels) declarabel bij het Vervangingsfonds. Over het kalenderjaar 2018 hebben wij ca. € 307.000 aan premie betaald. Als tegemoetkoming in de vervangingskosten over 2018 hebben we ca. € 210.000 ontvangen. Per saldo heeft Pallas dus € 97.000 afgedragen aan het Vervangingsfonds. Wanneer er in 2018 al sprake was geweest van volledig Eigen Risicodragerschap, dan hadden we slechts de verplichte premie-aftocht van ca. € 21.000 moeten voldoen. Op basis van deze cijfers over 2018, hadden we bij volledig ERD derhalve (€ 97.000 - € 21.000 =) € 76.000 bespaard. Om het eigen risico voor ziektevervangings bij een school op te vangen, is er naast de aanwezige en in de formatiebegroting opgenomen flex-formatie rekening gehouden met een vervangingsbehoefte van 3% van de formatie.

Gevoerd beleid betreffende de beheersing van uitkeringen na ontslag (wachtgeld PO)

Op het moment dat er zich een vacature voordoet, stellen we vast of er in de frictie dan wel uit de eigen wachtgelders met herbenoemingsverplichting een benoembare kandidaat is of komt. Indien dit het geval is, geeft de bestuurder de kandidaat en schoolleider opdracht een gesprek te voeren met de intentie tot plaatsing. Schoolleider/sollicitatiecommissie en kandidaat voeren een gesprek en maken hiervan een verslag dat, na ondertekening, verzonden wordt aan de bestuurder. Het traject duurt maximaal 14 dagen. Wanneer het traject op basis van verplichte mobiliteit niet tot vervulling van de vacature leidt geeft de bestuurder het stafbureau opdracht intern te gaan werven op basis van vrijwillige mobiliteit alsmede om de vacature na 1 week ook extern uit te zetten. In 2018 zijn er geen eigen wachtgelders met herbenoemingsverplichting benoemd. Ook zijn er geen uitkeringskosten bij ons in rekening gebracht door DUO.

Verlaging werkdruk

In het schooljaar 2018-2019 zijn er extra middelen ter beschikking gekomen voor de verlaging van de werkdruk. Pallas heeft in dit kader een bedrag van € 155,55 per leerling ontvangen. In de jaarrekening 2018 is een bedrag van € 198.000 als bate verantwoord. De schoolleiders van de Pallasscholen zijn over wijze van besteding van deze middelen met het team in gesprek gegaan. Samen is bepaald welke besteding het meeste bijdraagt aan een verlaging van de werkdruk. Voor iedere school is er vervolgens een bestedingsplan opgesteld. Het plan is geaccordeerd door de personeelsgeleding van de medezeggenschapsraad. De bestedingsplannen gaan uit van een volledige besteding van de beschikbare middelen. De besteding van de middelen is (volgens de plannen) als volgt.

- Personeel	€ 188.000
- Materieel	€ 8.000
- Professionalisering	€ 0
- Overige	€ 2.000

Zoals uit het overzicht blijkt, hebben de meeste scholen gekozen voor personele uitbreiding. Hierbij is te denken aan extra inzet van de intern begeleider, administratieve ondersteuning, inzet van onderwijsassistenten en leerkrachten. Op dit moment (mei 2019) zijn schoolleiders weer met hun team in gesprek om tot een plan voor het schooljaar 2019-2020 te komen. De middelen die beschikbaar zijn voor de verlaging van de werkdruk, worden derhalve niet ingezet voor professionalisering. Stichting Pallas hecht veel waarde aan de professionalisering van haar medewerkers en heeft hier ook in 2018 flink in geïnvesteerd.

Professionalisering

Medewerkers hebben verschillende mogelijkheden in het kader van professionalisering. Jaarlijks stelt Stichting Pallas middelen beschikbaar middels de Pallas lerarenbeurs. Medewerkers die nog geen ervaring hebben in het vrijeschoolonderwijs, volgen een BVO-cursus bij de Hogeschool Leiden. Daarnaast hebben scholen een eigen scholingsbudget, waar individuele medewerkers, na afstemming met de schoolleider, gebruik van kunnen maken. Tenslotte kunnen scholen inzetten op teamscholing of ondersteuning door o.a. de schoolbegeleidingsdienst op het moment dat de onderwijskwaliteit hierom vraagt. In totaal is er ca. € 240.000 geïnvesteerd in deskundigheidsbevordering.

Overige personele zaken, puntsgewijs

- De invulling van reguliere vacatures verliep in 2018 volgens een strak regime waarbij voor elke vacature steeds de mogelijke inzet van eigen wachtgelders is onderzocht en daar waar van toepassing is opgevolgd. Ook werd steeds onderzocht of er verplichtingen bestonden naar een samenwerkingsverband voor passend onderwijs.
- De verdeling van het personeel met betrekking tot inschaling en functiegebouw is nauwelijks veranderd, met dien verstande dat de salarisschalen van de leerkrachten zijn aangepast conform de cao (van LA en LB naar L10 en L11). In het formatieplan is de verdeling van het personeel over de verschillende functiecategorieën in kaart gebracht.
- Bij uitkeringen na ontslag is terughoudend gehandeld op basis van de door het Participatiefonds gehanteerde outplacement bedragen om de werknemer te begeleiden naar ander werk.
- Binnen de Landelijke Vereniging van Vrijescholen werkte Pallas in 2018 mee aan de ontwikkeling van een kwalificatiestructuur voor vrijeschoolleerkrachten, gekoppeld aan een persoonlijk leerdossier.
- Ook in 2018 gaf Pallas vorm en inhoud aan de Pallas-academie met o.a. de BVO (Basiscursus vrijeschoolonderwijs, 2 leerjaren), een module voor kleuterleerkrachten, Pallas-studiedag, opleidingen voor schoolleiders en de Pallas-lerarenbeurs.
- In 2018 faciliteerde Pallas netwerken van specialisten, bijvoorbeeld IB-ers, kleuterleerkrachten en gelegenheidsnetwerken rondom de IEP-toets.
- De vakbonden hebben de medewerkers in het primair onderwijs opgeroepen om te gaan staken. Deze staking hield verband met de te hoge ervaren werkdruk en de (in vergelijking met de scholen in het VO)

te lage salarissen in het PO. Bij Pallas hebben de medewerkers in groten getale gehoor gegeven aan de oproep om een dag te gaan staken.

2.4. Onderwijs

Schoolplan

In 2018 gaven de scholen uitwerking aan hun schoolplan 2015-2019.

Alle schoolplannen kennen een Pallas deel en een schoolspecifiek deel. Het Pallas deel beschrijft onder andere het stichtingsbrede beleid in personeel, financiën en onderwijs.

Leeropbrengsten

Op stichtingsniveau zijn de opbrengsten door middel van een tweetal opbrengstmonitors in kaart gebracht. Hierbij wordt verwezen naar paragraaf 2.2. Kwaliteitsbeleid.

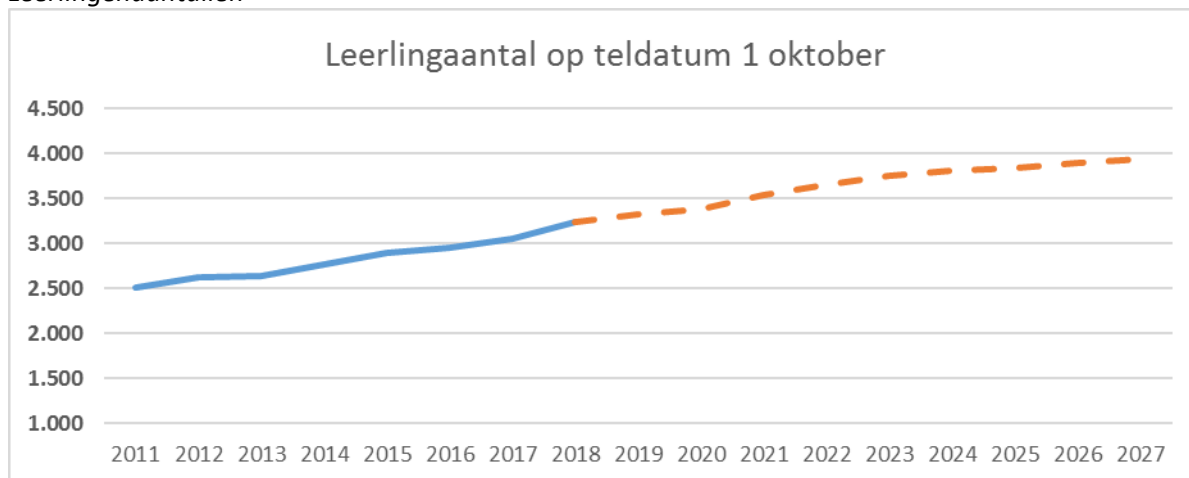
Analyse toetsgegevens

Op stichtingsniveau heeft er geen analyse van de toetsgegevens plaatsgevonden, aangezien er geen (stichtingsbrede) aanleiding voor was. Op schoolniveau vindt deze analyse, in zijn algemeenheid door de intern begeleider, plaats na afname van de toetsen. De analyse wordt besproken met de leerkracht en er wordt zo nodig een handelingsplan (individueel of op groepsniveau) opgesteld.

Zelfevaluatie en review

Voor dit onderwerp wordt verwezen naar paragraaf 2.2. Kwaliteitsbeleid.

Leerlingenaantallen

Op basis van de huidige Pallascholen

Jaar	aantal	index
2010	2.499	99
2011	2.514	100
2012	2.618	104
2013	2.643	105
2014	2.766	110
2015	2.888	115
2016	2.951	117
2017	3.058	122
2018	3.236	129

In 2011 werd het vrijwel gelijkblijvende leerlingenaantal gezien als een onverwacht succes, gezien het feit dat de Pallascholen in krimpregio's werken. In 2012 heeft deze positieve tendens zich voortgezet door een absolute groei met 104 leerlingen. Deze groei blijft aanhouden. Pallas groeit en het marktaandeel stijgt. Om dit grotere leerlingenaantal op te vangen is in 2018 ook het aantal klassen met gegroeid naar 146 klassen.

Ontwikkeling klassengrootte

Teldatum	<u>2009</u>	<u>2010</u>	<u>2011</u>	<u>2012</u>	<u>2013</u>	<u>2014</u>	<u>2015</u>	<u>2016</u>	<u>2017</u>	<u>2018</u>
gem. klassengrootte	20,9	21,2	21,7	22,7	23,0	23,9	23,7	23,8	23,4	23,4
gem. klas 1 t/m 6	22,7	23,4	23,4	23,9	23,6	25,6	26,1	25,9	24,9	25,1
gem. kleuterklas	17,4	17,2	17,9	20,7	22,1	20,7	18,6	19,6	20,4	20,1

Prestatiebox PO

Ook in 2018 vielen Pallas van overheidswege projectgelden toe, € 550.000, die in gezamenlijkheid de Prestatiebox worden genoemd. De gelden zijn toegekend aan de realisatie of versterking van projecten en initiatieven rondom verschillende thema's:

- Professionalisering leraren en schoolleiders:
  - o de Pallaslerarenbeurs: vanuit de Prestatiebox is hieraan € 102.000 bijgedragen.
  - o De Basisopleiding Vrijeschool Onderwijs (kortweg BVO, voorheen genoemd de Pallas Applicatiecursus, een traject van 2 jaar) wordt verzorgd door Hogeschool Leiden. Vanuit de Prestatiebox is hieraan € 73.000 bijgedragen ter dekking van de kosten van de cursusuitvoering, reis-, verblijf- en verletkosten.
  - o Module kleuteronderwijs en het professionaliseringsprogramma voor schoolleiders.
- Taal- en rekenonderwijs en cultuureducatie: Pallas werkt in lokale en regionale initiatieven aan cultuureducatie en taal- en rekenonderwijs, vanuit de Prestatiebox is hieraan € 65.000 bijgedragen.
- Onderwijskwaliteit: ter versterking van onderwijskwaliteit is extra menskracht ingezet, vanuit de Prestatiebox is hieraan € 105.000 bijgedragen.
- Lectoraat vrijeschoolonderwijs: in opdracht van o.a. Pallas en onder auspiciën van de Hogeschool Leiden is er een lectoraat vrijeschoolonderwijs, vanuit de Prestatiebox is hieraan € 5.000 bijgedragen.
- Euritmie is een bijzondere vorm van bewegingsonderwijs waaraan vanuit de Prestatiebox € 77.000 is bijgedragen.

Samenwerkingsverbanden

Alle Pallasscholen maken deel uit van een regionaal samenwerkingsverband in het kader van Passend Onderwijs. Binnen de verbanden kennen de Pallasscholen als vrijescholen een eigen profiel, in het bijzonder ten aanzien van de interventies bij een zorgvraag en leer- ontwikkelvraagstukken, de bestuurlijke vertegenwoordiging en de inzetbaarheid van personeel dat niet verbonden is met het vrijeschool-gedachtengoed.

Vanuit een aantal Samenwerkingsverbanden wordt aan de scholen de vraag gesteld om verantwoording af te leggen over de aan de scholen overgedragen middelen. Op dit moment krijgen we nog niet van alle SWV'en deze vraag en hebben het verzoek om verantwoording dan ook nog niet op stichtingsniveau opgepakt. Schoolleiders leggen desgewenst zelf verantwoording af, dit vaak in de vorm van een activiteitenoverzicht. De komende periode zullen wij bezien op welke wijze wij de verantwoording op stichtingsniveau vorm en inhoud kunnen geven. Aangezien het inmiddels gaat over een bate van ca. € 720.000 op stichtingsniveau, vinden wij het overigens meer dan billijk dat wij (ook) middels het bestuursverslag inzichtelijk maken welke activiteiten in het kader van Passend Onderwijs worden verricht.

Klachten

Pallas werkt met een klachtenprocedure en is aangesloten bij de landelijke klachtencommissie. Bij de procesgang bij klachten kunnen mensen zich wenden tot de Pallasvertrouwenspersoon. In 2018 konden de klachten deels door bestuurder en/of vertrouwenspersoon worden afgehandeld. In 2018 zijn er 2 klachten door de landelijke commissie in behandeling genomen en van een advies voorzien. In alle gevallen heeft de bestuurder de betreffende klachten gemeld bij de Raad van Toezicht en de GMR. De vertrouwenspersoon maakte over 2018 zijn jaarverslag dat de bestuurder deelde met Raad van Toezicht en GMR.

2.5. Huisvesting

Alle scholen hadden in 2018 een adequate huisvesting. Op vrijwel alle scholen is ten laste van het eigen vermogen (niet uit Rijksmiddelen) in het verleden extra in gebouwen geïnvesteerd. Zo heeft bijna elke school peuter-, klaslokalen en/of een toneelzaal. Bij twee scholen² zijn er zo extra lokalen gebouwd die, bij voldoende aantal leerlingen, alsnog door de gemeente vergoed worden. De boekwaarde van de gebouwen en terreinen bedraagt € 4.970.000. Onderdeel hiervan is € 3.282.000 voor de volledig doorgedecentraliseerde gebouwen in Nijmegen waarvoor jaarlijks een vergoeding wordt ontvangen. De scholen worden onderhouden op basis van Meerjaren Onderhoudsplannen (MOP). Jaarlijks wordt op basis van die plannen de voorziening onderhoud aangevuld om op termijn adequate huisvesting te borgen. De voorziening onderhoud bedraagt eind 2018 € 2.549.000.

De doorgaande groei van de Pallascholen en de staat van onderhoud van enkele gebouwen maakte dat de huisvesting in 2018 hoog op de agenda stond. Te noemen valt:

- Gemeente Maastricht heeft bij de Bernard Lievegoedschool ter overbrugging 2 noodlokalen op het voorplein geplaatst.
- In Roermond zijn na uitgebreid overleg 3 klassen ondergebracht bij de vrijeschool-bovenbouw in Bisschoppelijk College Broekhin.
- Pallas kwam met de gemeente 's-Hertogenbosch tot overeenstemming inzake vernieuwbouw en uitbreiding van De Driestroom op de huidige locatie. Een en ander kreeg zijn beslag in 2017-2018.
- Pallas kwam met de gemeente Tilburg tot overeenstemming inzake uitbreiding van de Tiliander op de huidige locatie. Dit moet klaar zijn voor schooljaar 2019-2020.
- Pallas kwam met de gemeente Rosendaal niet tot overeenstemming inzake een nieuwe locatie voor De Zilverlinde. Deze school blijft vooralsnog op de huidige locatie.
- Voor de Zwaneridder Wageningen, Zevenster Uden en Vrijeschool Brabant Eindhoven werden uitbreidingsplannen voorbereid.

Ook in 2018 was er aandacht voor duurzaamheid. Zo voldoet het vernieuwde gebouw van de Driestroom aan de BENG³-normen. Daarnaast worden, waar mogelijk, de scholen voorzien van zonnepanelen. Momenteel zijn elf scholen voorzien van een dergelijke installatie. Het totaal geïnstalleerd vermogen bedraagt 278.605 Wp met een verwachte jaarlijkse opbrengst van 219.000 Kwh. Ook in 2019 wordt bekeken of de andere, daarvoor geschikte, scholen van zonnepanelen kunnen worden voorzien.

2.6. Financiën

In vergelijking met 2017 is er in 2018 minder geïnvesteerd in gebouwen en terreinen. In 2017 vond de renovatie en uitbreiding van het gebouw in Nijmegen (de Meander) plaats. In 2018 zijn er ook diverse bouwactiviteiten geweest, maar deze hebben voor Pallas een minder groot effect op de cijfers aangezien er bij deze projecten geen sprake is van doordecentralisatie. De investeringen in gebouwen deden zich in 2018 met name voor in Den Bosch (de Driestroom) en in Tilburg (Tiliander). Het gebouw in Den Bosch is in 2018 in gebruik genomen, Tilburg zal in 2019 gereed zijn.

In 2018 heeft zich een aantal niet voorziene (en niet/lager begrote) omstandigheden voorgedaan.

- De school in Wageningen (de Zwaneridder) is de afgelopen periode onder druk komen te staan. Vanwege te hoge verplichtingen is de school financieel in zwaar weer terecht gekomen. Er is een meerjarenbegroting opgesteld, waaruit geconcludeerd kan worden dat de school op (middel)lange termijn weer aan de interne eisen met betrekking tot het buffervermogen kan voldoen. De Zwaneridder krijgt 10 jaar de tijd om het vermogen weer aan te zuiveren, dit in plaats van de (voor de overige scholen geldende) afspraak van 5 jaar. In deze meerjarenbegroting is rekening gehouden met een hoger uitgavenpatroon dan was begroot over het kalenderjaar 2018. Voor deze school was een zogenaamd herstelplan van toepassing, voorzien van een ruimer financieel kader, dat in het voorjaar

---

² Vrije school Peelland in Helmond en De Zevenster in Uden.

³ *Bijna Energie Neutrale Gebouwen*

van 2018 is vastgesteld. Hogere uitgaven (in totaal € 186.000) hebben zich met name voorgedaan op het vlak van personele uitgaven, aangezien er relatief veel personeel is ingehuurd in de eerste helft van het jaar.

- De afgelopen jaren zijn er diverse medewerkers bij Pallas tijdens hun ziekteperiode uit dienst gegaan. De transitievergoedingen die deze oud-medewerkers vervolgens ontvangen hebben, worden naar het zich laat aanzien, in 2020 aan ons terugbetaald. Deze vordering was niet begroot en heeft een groot effect op het resultaat over 2018 (+ € 111.000).
- De groeibekostiging is aanzienlijk hoger dan begroot (€ 305.000).
- Alhoewel er was besloten om in de begroting niet meer uit te gaan van de zogenaamde fictieve afschrijving, is deze abusievelijk toch in de begroting meegenomen. Dit heeft een positief effect op het resultaat van ca. € 90.000.

Over het verslagjaar 2018 bedraagt het exploitatieresultaat - € 163.000 en bedraagt het verschil met de begroting + € 61.000. Er vindt dus een onttrekking aan het vermogen plaats, deze is echter lager dan begroot. Uit de meerjarenbegroting blijkt dat onze (financiële) continuïteit gewaarborgd blijft. De jaarrekening 2018 geeft het volgende beeld (afgerond op € 1.000).

	Realisatie 2018	Begroting 2018	Realisatie 2017
Baten			
Rijksbijdragen	18.029.000	16.446.000	15.909.000
Overige overheidsbijdragen	280.000	279.000	269.000
Overige baten	<u>1.128.000</u>	<u>949.000</u>	<u>1.369.000</u>
Totaal baten	19.437.000	17.674.000	17.547.000
Lasten			
Personeelslasten	16.531.000	14.699.000	14.039.000
Afschrijvingen	370.000	501.000	286.000
Huisvestingslasten	997.000	1.021.000	966.000
Overige lasten	<u>1.701.000</u>	<u>1.675.000</u>	<u>1.517.000</u>
Totaal lasten	19.598.000	17.895.000	16.808.000
Saldo baten en lasten	161.000-	222.000-	739.000
Financiële baten en lasten	<u>2.000-</u>	<u>3.000-</u>	<u>2.000</u>
Exploitatieresultaat	163.000-	224.000-	740.000

Analyse realisatie 2018 versus begroting

De exploitatiecijfers laten een groei zien die gefinancierd wordt uit hogere inkomsten in combinatie met een strakke bedrijfsvoering van Pallas. Hierbij wordt gericht geïnvesteerd in de kwaliteit van ons onderwijs onder andere middels de Pallas Academie en Pallasbeurs.

Rijksbijdragen (+ € 1.584.000), belangrijkste verschillen met de begroting:

- Lumpsumbekostiging personeel € 710.000 (indexering)
- Groeibekostiging personeel € 305.000 (meer instroom van leerlingen)
- P&A-budget € 355.000 (indexering en werkdrukmiddelen)
- Prestatiebox € 34.000 (indexering)
- Groeibekostiging materieel € 18.000 (niet begroot)

- Overige subsidies (o.a. lerarenbeurs) € 46.000 (meer aanvragen dan begroot)
- Samenwerkingsverband € 107.000 (meer projectgelden dan begroot)

Overige overheidsbijdragen en -subsidies (+ € 1.000), belangrijkste verschillen:

- Gemeentelijke bijdragen € 54.000 (projecten gemeenten)
- Overige overheidsbijdragen € 53.000 -/- (subsidie houtpelletkachel)

Overige baten (+ € 179.000), belangrijkste verschillen:

- Verhuur/medegebruik € 40.000 (m.n. medegebruik Istia)
- Detachering personeel € 42.000 (m.n. detachering SWV Tilburg)
- Overige baten € 78.000 (m.n. promotiebeurs, eerste inrichting, subsidies)

Personeelslasten (+ € 1.831.000), belangrijkste verschillen:

- Lonen -/- uitkeringen € 1.138.000 (meer inzet personeel, hogere GPL agv aanpassing salarisschalen, dienstreizen, compensatie transitievergoeding)
- Personeel niet in loondienst € 431.000 (meer inhuur, zowel OP als DIR)
- Onderzoeken/begeleidingsdienst € 32.000 (hogere uitgaven)
- Dotatie personele voorzieningen € 45.000 (begroot middels ophoging GPL en hoger aantal fte)
- Scholing € 39.000 (hogere uitgaven)
- Overige personele lasten € 114.000 (meer assessments, hogere kosten arbo)

Afschrijvingen (- € 130.000)

Het verschil met de begroting is grotendeels veroorzaakt door de (in de begroting opgenomen) systematiek van fictieve afschrijvingen. Daarnaast zijn de investeringen later aangeschaft dan begroot, zodat deze ook op een later moment tot afschrijvingskosten hebben geleid.

Huisvestingslasten (- € 24.000), belangrijkste verschillen:

- Huurlasten € 12.000 (o.a. Christophorus: medegebruik Broekhin)
- Klein onderhoud € 18.000 (o.a. uitgaven tuin Meander)
- Energie en water € 26.000 -/- (lagere uitgaven elektra en gas)
- Heffingen € 26.000 -/- (terugontvangen OZB over meerdere jaren)

Overige lasten (+ € 26.000), belangrijkste verschillen:

- Onderwijsbureau € 12.000 -/-
- Overige beheerslasten € 33.000 (o.a. juridische ondersteuning)
- Inventaris en apparatuur € 13.000 (o.a. kleine aanschaffingen tbv o.a. eerste inrichting)
- ICT-licenties € 10.000 (o.a. Microsoft licenties)
- Wervingskosten € 29.000 (o.a. werving bestuurder, impuls werving personeel)
- Schoolse activiteiten € 59.000 -/-
- Muziek/toneel /jaarfeest € 16.000
- PR/schoolkrant € 26.000 -/-
- Bijdragen aan SWV € 21.000 (o.a. overdracht middelen lichte ondersteuning)
- Abonnementen € 20.000 (o.a. bijdrage bibliotheek)
- Verbruiksmateriaal onderwijs € 18.000 -/-
- IB/RT materiaal € 19.000
- Kopieerkosten € 17.000 -/-

Het jaar 2018 kenmerkt zich door een relatief groot aantal incidentele posten, dit zowel aan de baten- als aan de lastenkant. Het verschil tussen de begroting (-/- € 224.000) en realisatie (-/- € 163.000) bedraagt + € 61.000.

De volgende posten kunnen, in grote lijnen, als incidenteel worden aangemerkt.

Baten

Rijksbijdrage personeel en materieel	€ 204.000 (indexering over voorgaand kalenderjaar)
Groeibekostiging personeel en materieel	€ 323.000 (hogere vergoeding dan begroot)
Rijksbijdrage SWV	€ <u>107.000</u> (projectgelden)
Totaal incidentele baten	€ 634.000

Lasten

Meerinzet personeel	€ 224.000 (hogere inzet dan begroot)
Vordering transitievergoeding	€ 111.000 -/- (ontvangst in 2020)
Loonkosten derden	€ 431.000 (meer inhuur dan begroot)
Afschrijvingslasten	€ <u>90.000</u> -/- (lager a.g.v. systematiek fictieve afschrijving)
Totaal incidentele lasten	€ 454.000

Er zou derhalve gesteld kunnen worden dat het incidentele resultaat ca. + € 180.000 is. Dit betekent dat het resultaat inzake de reguliere bedrijfsvoering (- € 163.000 - € 180.000 =) - € 343.000 bedraagt; dit is € 99.000 lager dan begroot.

Investerings- en financieringsbeleid

In 2018 is voor een bedrag van € 1.042.000 geïnvesteerd (2017 € 1.781.000). De investeringen in 2018 betroffen grotendeels (66%) investeringen in gebouwen/verbouwingen. Wanneer tot renovatie van een schoolgebouw wordt besloten, verwachten gemeenten steeds vaker een eigen bijdrage vanuit het schoolbestuur. Aangezien het vaak oudere gebouwen zijn en er de laatste jaren aan deze gebouwen minder uitgaven zijn gedaan aan groot onderhoud, kan de opgebouwde voorziening onderhoud vaak deels gebruikt worden ter dekking van deze eigen bijdrage. Ook is er vermogen opgebouwd uit private middelen, dat aangewend kan worden voor dergelijke investeringen. Voor de eerste inrichting van de school zijn er middelen beschikbaar voor 't Kleurenbos, de Zwaneridder en Christophorus. Deze middelen zijn beschikbaar gesteld door gemeenten. De investeringen in ICT zijn ongeveer gelijk aan de investeringen in 2017. De meeste uitgaven betreffen vervangingsinvesteringen. Voor het doen van investeringen hoeven geen leningen te worden afgesloten. In 2018 is het aanbestedings- en inkoopbeleid formeel vastgesteld. Feitelijk heeft Pallas steeds overeenkomstig dit beleid gehandeld.

Bestemming resultaat

Het exploitatieresultaat wordt in 2018 vooral bepaald door een strakke bedrijfsvoering, groei en is beïnvloed door incidentele baten en lasten. Het verdere (private) resultaat wordt mede bepaald door de baten uit ouderbijdragen, schenkingen en huurinkomsten van eigen gebouwen. Hieruit volgt een onttrekking aan de bestemmingsreserve publiek van € 163.000 .

Financiële positie op balansdatum

	31-12-2018	31-12-2017
Materiële vaste activa	5.874.000	5.214.000
Financiële vaste activa	189.000	104.000
Vlottende activa	5.738.000	5.119.000
Totaal activa	11.802.000	10.437.000
Eigen vermogen	6.223.000	6.387.000
Voorzieningen	2.775.000	2.424.000
Kortlopende schulden	2.803.000	1.626.000
Totaal passiva	11.802.000	10.437.000

Activa

Materiële vaste activa (+ € 660.000 ten opzichte van verleden jaar)

De boekwaarde van de materiële vaste activa is gestegen door de relatief hoge omvang van de investering in gebouwen/verbouwingen (m.n. de Driestroom € 201.000, Tiliander € 280.000, Meander € 87.000). Daarnaast is er relatief veel geïnvesteerd in meubilair. Het aantal klassen is in één schooljaar gegroeid van 132 naar 146. Deze klassen zijn (grotendeels) voorzien van nieuw meubilair. Tenslotte is er nog een bedrag van € 79.000 dat 'in uitvoering' op de balans staat. Vanaf ingebruikname (in 2019) zal deze investering ook tot afschrijvingen gaan leiden.

Financiële vaste activa (+ € 85.000)

De komende jaren vallen er nog 4 tranches vrij (van ieder € 26.000) van een vordering op Istia. Deze vordering is opeisbaar als er wordt voldaan aan de geldende solvabiliteits- en liquiditeitseisen. Na het vaststellen van de jaarrekening 2018 zal de tweede tranche aan Pallas worden voldaan. Onder de FVA zijn drie tranches opgenomen, aangezien deze na 2019 betaalbaar gesteld zullen worden. Als langlopende vordering is in de jaarrekening 2018 een vordering van € 111.000 in verband met door Pallas betaalde transitievergoedingen opgenomen. Er zijn in de loop van de afgelopen jaren 7 zieke medewerkers uit dienst gegaan. De aan hen uitbetaalde transitievergoeding zal hoogstwaarschijnlijk in 2020 aan ons worden voldaan.

Vlottende activa (+ € 486.000)

De post 'debiteuren' bestaat grotendeels uit een vordering op gemeente Tilburg (€ 404.000) in verband met de uitbreiding van de Tiliander. Aangezien de uitbreiding in 2019 in gebruik zal worden genomen, zal deze vordering geheel in 2019 kunnen worden afgewikkeld.

De verhoging van de vordering op OCW houdt verband met de hogere personele bekostiging als gevolg van de aanpassing van de salarissen in 2018, de vordering houdt hiermee gelijke tred.

De post overlopende activa is aanzienlijk hoger dan verleden jaar. Dit heeft grotendeels te maken met een aantal vorderingen op gemeenten. Zo is er een vordering van € 85.000 op de gemeente Uden in verband met eerste inrichting en een tegemoetkoming in de huurkosten.

Tenslotte is er nog een vordering op een aantal instellingen voor kinderopvang in verband met huur/medegebruik (€ 34.000) en het Vervangingsfonds (€ 35.000). Wij achten alle vorderingen inbaar.

De liquide middelen zijn van een wat hogere omvang dan vorig jaar (€ 134.000). Dit betekent dat we ondanks de hoge investeringsomvang, het beschikbare saldo aan liquide middelen niet hebben hoeven aan te spreken.

Passiva

Eigen vermogen (- € 163.000)

Het eigen vermogen is met € 163.000 gedaald als gevolg van het negatieve exploitatiesaldo over 2018. Het negatieve saldo is onttrokken aan de publieke bestemmingsreserve.

Voorzieningen (+ € 351.000)

De post voorzieningen is met name gestegen als gevolg van een hogere omvang van de voorziening groot onderhoud (€ 320.000). De voorziening is per 31 december 2018 toereikend om de uitgaven in verband met cyclisch groot onderhoud voor de komende planperiode te kunnen voldoen. Bij het opstellen van de begroting 2019 én de jaarrekening 2018 is rekening gehouden met de nieuwe meerjarenonderhoudsplanningen voor het bepalen van de dotatie aan de voorziening. Er zijn in 2018 5 meerjarenonderhoudsplannen geactualiseerd. De onttrekking aan de voorziening groot onderhoud is in 2018 lager uitgevallen dan begroot. Dit heeft veelal te maken met de langdurige trajecten in het kader van bij de gemeente aangevraagde huisvestingsvoorzieningen. In afwachting van het gemeentelijke besluit rondom de huisvestingsvoorziening, gaan wij terughoudend om het plegen van groot onderhoud aan het schoolgebouw.

De voorziening jubilea is verhoogd (€ 31.000) als gevolg van een stijging van de salarissen (van € 700 naar € 780 per fte) en het aantal fte (van 217 naar 229).

Kortlopende schulden (+ € 1.177.000)

De post kortlopende schulden is hoger dan verleden jaar onder andere als gevolg van de verhoging van de salarissen. Hierdoor is de schuld ter zake loonheffing, premies sociale verzekeringen, pensioenen en vakantie-uitkering ook hoger.

Opvallend is de post overige kortlopende schulden van € 1.143.000 (+ € 1.004.000 ten opzichte van 2017). Deze post heeft grotendeels betrekking op de door gemeenten toegezegde (en grotendeels ontvangen gelden) in verband met uitbreiding van het schoolgebouw in de gemeente Tilburg. De betreffende uitbreiding is in de loop van 2019 gerealiseerd; de hiermee gepaard gaande balanspost komt dan te vervallen. Een ander deel van deze balanspost betreft de (reeds toegekende, nog niet aan de baten toegerekende) vergoeding voor de eerste inrichting. Deze baten vallen vrij in overeenstemming met de omvang van de aan de eerste inrichting toe te rekenen afschrijvingskosten.

Begroting

De begrotingsopzet voor 2018 is het voortzetten van de binnen Pallas gebruikelijke begrotingssystematiek inclusief de vooruitblik voor de komende jaren op basis van een conservatieve leerlingprognose.

De begroting per school moet voldoen aan de interne eisen wat betreft buffervermogen en liquiditeit. Voldoet een school daar niet aan, dan krijgt de school een taakstelling om binnen een redelijke termijn (veelal 5 jaar) wel aan die eisen te kunnen voldoen. Omdat een aantal scholen een te hoog buffervermogen heeft, is aan hen de opdracht gegeven om te bezien of er mogelijkheden zijn om (nog) meer gericht te investeren in de kwaliteit.

Mede door de groei van de laatste jaren heeft een aantal scholen met goede resultaten een behoorlijke vermogenspositie opgebouwd. Waar we eerder werkten met een buffervermogen van 20% voor Pallas en de scholen, gaan we sinds 2017 uit van een buffervermogen voor Pallas van 35% en met een buffervermogen voor de scholen tussen de 20%-35%.

Scholen met een buffervermogen hoger dan 50% krijgen daarbij de taakstellende opdracht planmatig te koersen op een verlaging van het buffervermogen tot een waarde van maximaal 40% (en minimaal 35%) binnen 5 jaar. Dit zal betekenen dat hun jaarbegroting een negatief resultaat gaat geven.

Scholen met een buffervermogen tussen de 35% en 50% krijgen daarbij de opdracht om met hun begroting het buffervermogen minimaal op 35% te houden.

Scholen met een buffervermogen tussen de 20% en 35% krijgen de taakstellende opdracht om

planmatig te koersen op een verhoging van het buffervermogen tot een waarde van minimaal 35% binnen 5 jaar.

Scholen met een buffervermogen lager dan 20% krijgen de taakstellende opdracht om planmatig te koersen op een verhoging van het buffervermogen tot een waarde van 35% alsmede een minimaal exploitatieresultaat te behalen van 5%.

Bij het opstellen van de begroting 2019 hebben we geconstateerd dat niet bij alle scholen deze interne normen goed hanteerbaar zijn. Met name de scholen waar sprake is van investeringen in gebouwen, zoals bij de Meander in Nijmegen, hebben een lager buffervermogen. Voor deze scholen zijn bij de begroting 2019 andere criteria voor het buffervermogen van toepassing verklaard. In het voorjaar van 2019 zal worden bezien of deze systematiek Pallasbreed toegepast kan gaan worden.

Risicobeheersings- en controlesysteem

De financiële administratie en de personeels- en salarisadministratie van Pallas zijn ondergebracht bij Onderwijsbureau Twente. Samen met de medewerkers van dit bureau is de planning & control-cyclus verder in de organisatie ingebed. De (financiële) cyclus bestaat uit achtereenvolgens een meerjarenbegroting, een kaderbrief met daarin de uitgangspunten van de begroting voor het volgende kalenderjaar plus de begroting voor bovenschoolse activiteiten, de jaarbegroting, de uitgebreide maraps en de jaarrekening. Daarnaast wordt maandelijks de formatie bewaakt middels het standenregister waarin per locatie de actuele formatie in beeld wordt gebracht. De regie en aansturing van de cyclus ligt bij de bestuurder, met ondersteuning van de controller. Naast het gegeven dat er cyclisch en planmatig gewerkt wordt ter borging van de continuïteit, zijn er maatregelen getroffen in het kader van het borgen van een rechtmatige besteding van de middelen. Er is een procuratieregeling van toepassing en de systemen zijn ingericht op basis van een autorisatieschema. Op deze wijze is functiescheiding ook systeemtechnisch doorgevoerd.

Kengetallen

Van de financiële kengetallen liggen de liquiditeit, solvabiliteit, weerstandsvermogen en rentabiliteit boven de in het PO gebruikelijke signaleringswaarden. Hierbij wordt verwezen naar paragraaf A4 Kengetallen en grafieken.

Treasury

Het beleid met betrekking tot treasury is in het voorjaar van 2018 vastgesteld door het College van Bestuur middels een treasurywet. Het gevoerde beleid in 2018 ten aanzien van treasury is in overeenstemming met het treasurywet en voldoet daarmee aan de geldende wet- en regelgeving.

De stichting heeft bij de Triodos bank een rekening-courant voor het betalingsverkeer. Iedere school heeft voor het lokale betalingsverkeer een rekening bij de ING. Aan de hand van de liquiditeitsbegroting en de liquiditeitsprognoses worden de liquide middelen risicomijdend bij door het bestuur aangewezen banken geplaatst. Voor niet direct benodigde gelden is er bij de Triodos bank en bij de ASN bank een rekening met direct opeisbare tegoeden. De algemene reserve van de stichting is grotendeels opgebouwd uit eigen middelen. Als gevolg van de lage rentestand op de kapitaalmarkt ontvangen we over de middelen die op spaarrekeningen zijn weggezet nauwelijks rente. Deze lage rentestand doet zich al een aantal jaren voor. In 2018 hebben we slechts € 1.700 ontvangen. Vanaf 2018 brengt Triodos ons rente in rekening op het moment dat het saldo op de rekening meer dan € 500.000 bedraagt. Het rentepercentage bedraagt -0,5% over het meerdere (dan € 500.000). Er wordt op toegezien dat we deze drempel zo min mogelijk overschrijden. Desondanks is er over 2018 € 400 betaald in dit kader. Aangezien de betaling van de subsidie een aantal dagen voor de salarisbetaling plaatsvindt, is het betalen van rente niet geheel te voorkomen. Naast deze creditrente was er sprake van € 200 debetrente en € 3.400 bankkosten, zodat het financieel resultaat over 2018 -/- € 2.300 is.

De debiteuren van Pallas (€ 1.703.000) zijn allen als goeie debiteuren aan te merken. De grootste debiteur (54% van het uitstaande bedrag) betreft OCW met € 920.000 en heeft te maken met het zogenaamde betaalritmeverschil; de toekenning van de rijksmiddelen wordt niet gelijkmatig over het schooljaar uitbetaald, zodat er een vordering op OCW is op balansdatum. Daarnaast nemen gemeenten een groot deel van de post 'debiteuren' voor hun rekening (30%) zijnde € 504.000. Ook is er nog een vordering op het Vervangingsfonds

van € 35.000, € 26.000 op een aantal Samenwerkingsverbanden en € 26.000 op Istia (allen 2%). Wij verwachten dat alle vorderingen in 2019 zullen worden geïnd.

Contractactiviteiten en derden activiteiten

Van contractactiviteiten is bij Stichting Pallas geen sprake; wij verrichten geen werkzaamheden op contractbasis. Onder de zogenaamde derden activiteiten kan in dit verband verhuur/medegebruik en detachering worden verstaan. In 2018 hebben wij voor een bedrag van € 151.000 ontvangen aan opbrengsten verhuur/medegebruik (2017: € 85.000). Stichting Istia neemt hiervan een groot deel voor haar rekening (€ 74.000). Ook andere organisaties voor kinderopvang maken gebruik van de ruimten van Pallas (€ 29.000). De baten in verband met verhuur/medegebruik zijn ten opzichte van 2017 aanzienlijk toegenomen. Dit heeft met name te maken met het gegeven dat Stichting Istia vanaf 2018 voor alle door hen in gebruik zijnde ruimten een vergoeding verstrekt. Er liggen nog niet in alle gevallen overeenkomsten aan ten grondslag, dit zal in de loop van 2019 verder worden opgepakt.

Naast baten in verband met verhuur/medegebruik ontvangen we middelen voor de detachering van medewerkers. In 2018 ging het om een bedrag van € 239.000 (2017: € 299.000). Ook hier gaat het voor een groot deel om Stichting Istia (€ 143.000). Er zijn (nog) medewerkers in dienst van Stichting Pallas die werkzaamheden verrichten voor de kinderopvang; de betreffende loonkosten worden in rekening gebracht. De grondslag hiervoor vervalt op het moment dat deze medewerkers uit dienst treden, de betreffende post wordt dus steeds geringer van omvang. In 2018 hebben we € 74.000 van een Samenwerkingsverband ontvangen voor het uitvoeren van een project.

We zien deze derden activiteiten niet als onze kernactiviteit en acteren derhalve niet actief om meer inkomsten in dit kader te genereren.

Belangrijkste risico's en onzekerheden

De volgende risico's en onzekerheden zijn onderkend in de meerjarenbegroting 2019-2022.

Strategie

- Het vigerende strategische beleidsplan dateert uit 2015 en heeft een geldigheidsduur tot 2019. Het nieuwe strategische plan heeft door de bestuurswissel wat vertraging opgelopen. Het gevolg is dat de uit het strategische beleidsplan voortvloeiende schoolplannen ook later zullen verschijnen. Het risico bestaat dat de door scholen ingezette koers niet meer aansluit op de koers die de Stichting zou willen gaan varen.
Maatregelen ter verkleining van het risico: aan het begin van schooljaar 2018-2019 heeft er met iedere school een schooljaarplangesprek plaatsgevonden. In dit gesprek tussen de bestuurder en de schoolleider zijn de speerpunten van beleid per school besproken en vastgelegd.

Operationele activiteiten

- De kosten voor vervanging van zieken komen voor eigen rekening. Voor vervanging van zieken kunnen de flex-medewerkers ingezet worden. Op het moment dat er meer zieken zijn en er vervanging nodig is, zal dit leiden tot extra inzet van personeel.
Maatregelen ter verkleining van het risico: het ziekteverzuim is (verscherpt) onder de aandacht van het bestuur. In 2019 wordt bij één van de scholen waar het ziekteverzuim erg hoog is (geweest), de werkwijze rondom het verzuim nader onder de loep genomen. De mogelijke inzichten vanuit deze impuls zullen gebruikt worden ter aanscherping van het beleid met betrekking tot ziekteverzuim.
- Notie over verzwaring van taak en opdracht zonder dat daar financiering tegenover staat.
Maatregelen ter verkleining van het risico: met ingang van 2018-2019 krijgen scholen extra middelen om de werkdruk te verlagen. Schoolleiders hebben samen met het team besproken op welke wijze de middelen op de betreffende school het beste ingezet zouden kunnen worden. In 2019 zal het gesprek over de meest effectieve inzet van de werkdrukmiddelen opnieuw gevoerd gaan worden.
- Er is in de begroting rekening gehouden met een bepaalde omvang voor het inhuren van personeel voor bijvoorbeeld projecten of het oplossen van fricties. Wanneer er zich calamiteiten voordoen, zal

dit bedrag mogelijk ontoereikend zijn.

Maatregelen ter verkleining van het risico: de kosten die gepaard gaan met het inhuren van personeel worden meegenomen in de maraps die vier maal per jaar verschijnen. Zodoende zijn de financiële consequenties tijdig in beeld.

Financiële positie

- Over een aantal jaren zal de vereenvoudiging van de bekostiging ingevoerd gaan worden. De bekostigingsindicatoren Gewogen Gemiddelde Leeftijd en het onderscheid tussen leerlingen van 4 tot en met 7 jaar en 8 jaar en ouder zal waarschijnlijk komen te vervallen. Uitgaande van het huidige personeelsbestand en leerlingpopulatie zal dit voor Pallas een afname van de bekostiging van ruim € 400.000 tot gevolg hebben.
Maatregelen ter verkleining van het risico: zodra de wet- en regelgeving is aangepast en bekend zal zijn wanneer invoering plaats gaat vinden, zullen de effecten ervan meegenomen worden in de meerjarenbegroting. Zodoende zijn we in de gelegenheid om maatregelen te treffen om onze continuïteit te borgen.
- Notie over de structureel te lage bijdrage voor huisvesting en instandhouding.
Maatregelen ter verkleining van het risico: de (te lage) bekostiging maakt deel uit van de meerjarenbegroting, hiermee zijn de financiële gevolgen bekend en kan hierop worden geanticipeerd.
- In geval van een gelijkblijvend of dalend leerlingaantal kan dit opgevangen worden door het natuurlijk verloop van het personeelsbestand. Pallas is groot en flexibel genoeg om dit op te vangen.
Maatregelen ter verkleining van het risico: niet van toepassing.

Financiële verslaggeving

- Er zijn geen risico's gedetecteerd in het kader van financiële verslaggeving.

Wet- en regelgeving

- De reguliere bekostiging wordt pas achteraf, na afloop van het schooljaar, definitief vastgesteld. Vooraf, bij de begroting, kun je hier nog niet op anticiperen.
Maatregelen ter verkleining van het risico: voor zover mogelijk worden aanpassingen van de bekostiging meegenomen bij het opstellen van de marap. Zodoende zijn afwijkingen van de begroting tijdig bekend en kan hier op worden geanticipeerd.
- De omvang van de sociale premies is ieder jaar aan wijzigingen onderhevig. Hierbij is te denken aan de afdracht van premies inzake vervangingsfonds, participatiefonds en ABP. Wijzigingen die zich voor gaan doen in dit kader zijn niet in de begroting opgenomen en vormen derhalve een risico.
Maatregelen ter verkleining van het risico: ook premieverhogingen worden meegenomen in de maraps.

2.7. Continuïteit vanuit financieel perspectief

Pallas richt zich op de verdere versterking en groei van het primair vrijeschoolonderwijs in de eigen regio's, met een focus op een kwaliteitsverhoging van het vrijeschoolonderwijs en een verdere professionalisering van het personeel. Daarnaast is er blijvende aandacht voor een efficiënte en effectieve bedrijfsvoering in de planning & control cyclus. De belangrijkste bekostigingsindicator is het leerlingaantal. Het verloop van het leerlingaantal prognosticeren wij als volgt.

	1-10-2018	1-10-2019	1-10-2020	1-10-2021	1-10-2022
Aantal leerlingen	3.236	3.453	3.648	3.795	4.045

De ontwikkeling van het aantal personeelsleden is als volgt in onze meerjarenbegroting opgenomen.

	2019	2020	2021	2022
Aantal medewerkers				

Bestuur en directie	16	16	16	16
Onderwijzend personeel	185	191	195	198
Ondersteunend personeel	35	36	36	35
Totaal	237	242	246	249

Dit vertaalt zich in de volgende begrote exploitatieresultaten voor de komende jaren (x € 1.000):

Exploitatierkening (* € 1.000)				
Baten	2019	2020	2021	2022
Rijksbijdrage	18.715	19.526	20.534	21.383
Overige overheidsbijdragen	253	248	248	248
Overige baten	1.084	1.085	1.105	1.116
Totaal baten	20.052	20.859	21.887	22.747
Lasten				
Personeelslasten	17.043	17.529	17.951	18.339
Afschrijvingen	451	490	481	459
Huisvestingslasten	1.106	1.090	1.090	1.091
Overige lasten	1.816	1.734	1.750	1.810
Totaal lasten	20.416	20.843	21.272	21.699
Saldo gewone bedrijfsvoering	-364	16	615	1.048
Saldo financiële bedrijfsvoering	-3	-3	-3	-3
Totaal resultaat	-367	13	612	1.045

De groei zet de volgende jaren door. We verwachten over 2019 nog een tekort. Dit heeft te maken met de t-1 bekostigingssystematiek. In 2020 verwachten we dat de bekostiging in evenwicht is met de uitgaven. In de meerjarenbegroting is nog geen rekening gehouden met de wijzigingen in de bekostiging als gevolg van de invoering van de vereenvoudiging ervan. Aangezien dit grote gevolgen zal kunnen hebben voor Pallas, is het in het overzicht opgenomen resultaat over 2022 (het moment waarop waarschijnlijk de nieuwe berekeningssystematiek in werking treedt) erg flatteus.

Dit leidt tot de volgende balansposities.

Balans (* € 1.000)					
Activa	2018	2019	2020	2021	2022
Materiële vaste activa	5.874	7.263	7.192	7.007	6.578
Financiële vaste activa	190	164	26	0	0
Totaal vaste activa	6.064	7.427	7.218	7.007	6.578
Vorderingen overig	783	757	731	705	705
Vorderingen OCW	920	941	956	968	968
Liquide middelen	4.035	2.335	2.586	3.437	4.911
Totaal vlottende activa	5.738	4.033	4.273	5.110	6.584
Totaal activa	11.802	11.460	11.491	12.117	13.162
Passiva					
Algemene reserve	3.247	2.880	2.893	3.505	4.550
Bestemmingsreserve privaat	2.976	2.976	2.976	2.976	2.976
Totaal eigen vermogen	6.223	5.856	5.869	6.481	7.526
Personeelsvoorziening	227	232	236	239	239
Onderhoudsvoorziening	2.549	2.549	2.549	2.549	2.549
Totaal voorzieningen	2.776	2.781	2.785	2.788	2.788
Belastingen en sociale premies	674	690	701	710	710
Pensioenen	177	181	184	186	186
Overig kortlopend	1.952	1.952	1.952	1.952	1.952
Totaal overige passiva	2.803	2.823	2.837	2.848	2.848
Totaal passiva	11.802	11.460	11.491	12.117	13.162

De afgelopen jaren is er fors geïnvesteerd in materiële vaste activa, met name in gebouwen. Ook in 2019 worden diverse investeringen in dit kader voorzien. De post MVA zal de komende jaren dus nog verder gaan toenemen. Dit komt ook tot uitdrukking in de omvang van de post afschrijvingen.

Het buffervermogen laat het volgende verloop zien.

Buffervermogen	2018	2019	2020	2021	2022
<i>(Eigen vermogen in relatie tot baten)</i>	32%	29%	28%	30%	33%

Het buffervermogen zal de komende jaren nog wat dalen als gevolg van de begrote negatieve exploitatiesaldi. In 2022 is het buffervermogen, bij gelijkblijvende omstandigheden, weer ongeveer op het niveau van 2018. Al eerder is opgemerkt dat de interne norm voor het berekenen en hanteren van het noodzakelijke buffervermogen bij scholen waar sprake is van investeringen in gebouwen in 2019 nader zal worden gezien. Hierbij zal ook het effect ervan op het buffervermogen op Stichtingsniveau meegenomen worden.

2.8. Ontwikkelingen

Het leerlingaantal op de scholen blijft naar verwachting toenemen, ondanks het gegeven dat verschillende scholen in krimpregio's liggen. Jaarlijks wordt met een conservatieve prognose van de ontwikkelingen van het leerlingenaantal per school bepaald of er bijgestuurd moet worden in de formatie. Deze meerjarenprognose laat een gestage groei van het aantal leerlingen zien. Een groei die we in bijgevoegde tabel 1 op 1 in de formatie doortellen.

Jaar	aantal leerlingen	index	fte
2011	2.514	100	
2012	2.618	104	
2013	2.643	105	
2014	2.766	110	196
2015	2.888	115	205
2016	2.951	117	209
2017	3.058	122	217
2018	3.236	129	229
2019	3.322	132	235
2020	3.388	135	240
2021	3.544	141	251
2022	3.658	146	259
2023	3.752	149	266
2024	3.811	152	270
2025	3.835	153	272
2026	3.889	155	275
2027	3.942	157	279

Gezien de leeftijdsopbouw van het personeelsbestand vindt de komende jaren een uitstroom plaats en zal Pallas zich moeten beijveren jonge mensen aan zich te binden. Voor de instandhouding van de onderwijskundige kwaliteit is in samenwerking met de Hogeschool Leiden een cursus opgezet om leerkrachten bij te scholen in het vrijeschoolonderwijs.

Groei

Vrijeschoolonderwijs maakt op dit moment over de volle breedte een groei door. Bij meerdere van de scholen zijn lokale initiatieven voor voortgezet vrijeschoolonderwijs. Naast de al lang bestaande vrijeschool VO in Nijmegen en Maastricht is in 2013 in Roermond een vrijeschool VO gestart. In 2014 startte deze in Heerlen. Deze ontwikkelingen, gevoegd bij de vitaliteit en groei van Pallas, maken dat Pallas een kansrijke periode tegemoet gaat waarin het vrijeschoolonderwijs verder ontwikkeld en versterkt kan worden.

Huisvesting

De ontwikkelingen ten aanzien van onderhoudsverantwoordelijkheid voor de gebouwen en verdere ontwikkelingen naar doordecentralisatie zullen bovenschools de komende jaren meer aandacht en expertise vragen op het vlak van onderwijshuisvesting. Daarbij wordt tevens het accent op duurzaamheid gelegd.

Op verschillende locaties is er de ontwikkeling om samen met de kinderopvang en het voortgezet onderwijs te komen tot een Vrijeschool van 0 tot 18 jaar op een locatie.

Passend onderwijs

Gezien de geografische spreiding heeft Pallas met 15 verschillende samenwerkingsverbanden te maken. De opzet van deze nieuwe samenwerkingsverbanden is, gezien de soms slechte financiële vooruitzichten, risicovol. Dit kan ongewenste financiële consequenties voor sommige locaties met zich meebrengen.

2.9. Maatschappelijk verantwoord ondernemen

Maatschappelijk verantwoord ondernemen voor Stichting Pallas gaat over de aandacht voor de balans tussen de mens, de aarde en scholen nu en in de toekomst. Binnen de visie van de vrijeschool staat de ontwikkeling van de mens centraal. De mens als individu maar vooral in zijn relatie tot de medemens, zijn omgeving (aarde en kosmos) en zijn toekomst. Binnen de vrijeschoolpedagogiek wordt deze kennis continu voorgeleefd, uitgedragen en in het onderwijs aangeboden. Dat vertaalt zich in de praktijk in bijvoorbeeld:

- De keuze voor verantwoorde voeding,
- Een eigen schooltuin, waarin de kinderen zelf ervaringsgericht gezonde voeding telen en verzorgen,
- Inzameling oud papier en van een papierproducent toiletpapier daarvoor terugkrijgen op de Rudolf Steiner Educare in Venlo,
- Uitgebreide scheiding in 7 afvalstromen gericht op hergebruik zoals op de Driestroom 's-Hertogenbosch,

- Zonnepanelen om elektriciteit op te wekken op scholen waar dit mogelijk is,
- De aanschaf van een houtpelletkachel op de Meander in Nijmegen,
- Respect voor het authentieke karakter van het schoolgebouw bij de renovatie van de Meander in Nijmegen,
- Hergebruik van oude materialen bij de vernieuwbouw van de Driestroom in 's-Hertogenbosch,
- Bij renovatie van schoolgebouwen streven naar de BENG-norm,
- Gebruik van duurzame materialen, isolatie en LED-verlichting bij renovatie en verbouwingen,
- Multifunctioneel ruimtegebruik, 's morgens een klas en 's middags BSO op meerdere scholen,
- Vermindering papierverbruik door digitalisering van de administratieve processen.

Opgesteld mei 2019 door W. Kasbergen, College van Bestuur

A2.1. Verslag Gemeenschappelijke MedezeggenschapsRaad van Stichting Pallas

Een goede schoolpraktijk zonder medezeggenschap is nauwelijks voor te stellen. De gezamenlijke inbreng in de medezeggenschapsraad (MR) van personeel en ouders bepaalt de kwaliteit van het onderwijs op school en zorgt voor een vergroting van het draagvlak van het beleid. De gemeenschappelijke medezeggenschapsraad (GMR) heeft een rol bij alle aangelegenheden die van gemeenschappelijk belang zijn voor alle scholen of een meerderheid van de scholen van Pallas. In dit jaarverslag doet de GMR verslag van zijn werkzaamheden in 2018.

Voorwoord

“Stichting Pallas is een mooie samenwerking van individuele zelfstandige vrijescholen. De stichting zorgt dat de scholen ‘gezond’ blijven en op eigen wijze vorm kunnen geven aan het vrijeschool-onderwijs.

Dit gebeurt tussen de MR en de schoolleider op schoolniveau en tussen GMR en bestuurder op Pallas-niveau. Ik ben onder de indruk hoe bestuurder Allert de Geus de kritisch-constructieve inbreng van de GMR opzoekt en de GMR om advies vraagt.

Ik draag daar graag mijn steentje aan bij en voel me bezielde eigenaar van medezeggenschap. Om bij te dragen dat kinderen prachtig onderwijs blijven krijgen van medewerkers die in hun kracht staan.”

Okke de Grootte, secretaris GMR Pallas, januari 2018

1. Organisatie GMR

De leden van de GMR worden voor 3 jaar gekozen met verkiezingen. De zittingstermijn loopt van 1 mei 2017 tot 1 mei 2020. In november 2017 werden tussentijdse verkiezingen gehouden voor de zetel voor de oudergeleding voor cluster noord & west en de zetels voor de personeelsgeleding voor cluster noord & west en voor cluster zuid.

De samenstelling van de GMR was in 2018:

Leden personeelsgeleding:

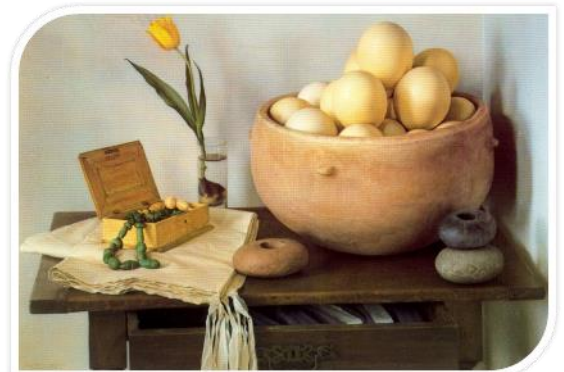
Anja van den Bogaart	medewerker Vrije School Peelland in Helmond
Bert Cordewener	medewerker Meander in Nijmegen, lid vanaf september
Sara Erdtsieck	medewerker Meander in Nijmegen, lid tot juni
Zyxcban Wolfs	medewerker Bernard Lievegoedschool in Maastricht

Leden oudergeleding:

Marco Glavimans	ouder Christophorus te Roermond, waarnemend lid tot juni
Okke de Grootte	ouder De Driestroom in 's-Hertogenbosch
Ben Schaap	ouder Zwanenridder in Wageningen

Het bevoegd gezag is de overlegpartner van de medezeggenschapsraad. Het bevoegd gezag is het college van bestuur van Pallas. Voor de MR's treedt de schoolleider op namens het bevoegd gezag. Voor de GMR is bestuurder Allert de Geus de overlegpartner tot september. In december is waarnemend bestuurder Henk Derks de overlegpartner van de GMR.

Pallas is verdeeld in drie clusters van scholen. Elk cluster van scholen kiest 1 lid voor de oudergeleding en 1 lid voor de personeelsgeleding van de GMR. Zij vertegenwoordigen de MR's in het cluster.

Cluster zuid (Bernard Lievegoedschool in Maastricht, Helianthus in Heerlen, Christophorus in Roermond, Rudolf Steinerschool in Venlo en Talander in Sittard) wordt vertegenwoordigd door Zyxcban Wolfs en Marco Glavimans tot juni.

Cluster noord & west (Vuurvogel in Ede, De Zwanenridder in Wageningen, Johannesschool in Tiel, De Zilverlinde in Roosendaal, De Strijene in Oosterhout, Meander in Nijmegen, en Basisschool Tiliander in Tilburg) wordt vertegenwoordigd door Bert Cordewener vanaf september, Sara Erdsieck tot juni en Ben Schaap.

Cluster oost (Vrije School Peelland in Helmond, De Zevenster in Uden, De Driestroom in 's-Hertogenbosch, 't Kleurenbos in Oss en Vrije School Brabant in Eindhoven) wordt vertegenwoordigd door Anja van den Boogaard en Okke de Grootte.

De voorzitter van de GMR is Zyxcban Wolfs en Okke de Grootte is de secretaris.
De verslagen van de GMR werden gemaakt door notulist Lean de Pree.

2. GMR-vergaderingen

De GMR vergaderde in 2018 op 5 februari, 16 april, 18 juni, 24 september en 17 december met het College van Bestuur. In april en in september zouden de GMR en de Raad van Toezicht elkaar ontmoeten, maar door de verkiezingen van de GMR gingen die ontmoetingen niet door. Tijdens de wervingsprocedure voor een nieuwe bestuurder in oktober trekken de GMR en de Raad van Toezicht nauw samen op.

De GMR sprak op **5 februari** met bestuurder Allert de Geus mede over:

- vervanging bij ziekte; GMR en bestuurder kijken naar de mogelijkheden om bij zieke leerkrachten te vervangen,
- de functiemix; GMR en bestuurder komen een plan voor de voortgang overeen,
- het Jaarverslag vertrouwenspersoon,
- de basisopleiding vrijeschoolonderwijs en
- het onderwijskwaliteit en kwaliteitsaudits nieuwe stijl.

De GMR sprak op **16 april** met bestuurder Allert de Geus mede over:

- de functiemix en incidentele beloning,
- de aanpak werkdruk; er zijn extra middelen beschikbaar waarvoor scholen zelf een bestedingsplan maken,
- de invoering van de Algemene verordening gegevensbescherming en het handboek privacy,
- het Formatieplan 2018-2025 en
- de monitor Sociale Veiligheid.

De GMR sprak op **18 juni** met bestuurder Allert de Geus en preventiemedewerker Constant Boogert mede over:

- het beleid arbeidsomstandigheden, waaronder de risico-inventarisatie en -evaluatie,
- het beleidsplan AVG (Algemene verordening gegevensbescherming),
- de opbrengstmonitor leeropbrengsten,
- het lerarenregister en
- de cao Primair Onderwijs 2018-2019.

De GMR nam op **19 september** afscheid van de aftredende leden en heette aantredend lid Bert Cordewener welkom. De GMR sprak met bestuurder Allert de Geus mede over:

- de cao Primair Onderwijs 2018-2019,
- het functiebouwwerk,
- de wervingsprocedure voor een nieuwe bestuurder ter vervanging van Allert de Geus die een andere baan krijgt buiten Pallas,
- het beleidsplan AVG (Algemene verordening gegevensbescherming) en
- eigenrisicodragerschap bij ziekte.

Leden van de GMR nam op **7 november** afscheid van vertrekkend bestuurder Allert de Geus. En maakte kennis met waarnemend bestuurder Henk Derks. Op de bijeenkomst zijn de schoolleiders, raad van toezicht en GMR aanwezig.

De GMR sprak op **17 december** met waarnemend bestuurder Henk Derks en controller Constant Boogert mede over:

- het Jaarplan 2019 en de Kaderbrief 2019,
- de normfuncties leerkrachten,
- de Meldcode Huiselijk Geweld en
- de regeling invaliditeitspensioen en arbeidsongeschiktheidspensioen (IPAP).

3. Besluiten van de GMR

De GMR stemde in met:

- het beleidsplan AVG (Algemene verordening gegevensbescherming),
- eigenrisicodragerschap bij ziekte en
- de Kaderbrief 2019.

De personeelsgeleding van de GMR stemde in met:

- het Formatieplan 2018-2025,
- de normfuncties leerkrachten en
- de Meldcode Huiselijk Geweld.

De GMR adviseerde positief over:

- het beleidsplan AVG (Algemene verordening gegevensbescherming) en
- het Jaarplan 2019.

A2.2. Verslag Raad van Toezicht

Jaarverslag Raad van Toezicht 2018

De stichting wordt bestuurd door het College van Bestuur (later te noemen bestuurder), met de Raad van Toezicht (later te noemen de Raad) in de intern toezichthoudende rol met een scheiding tussen de functies van bestuur en intern toezicht in twee verschillende organen.

De functie van bestuur berust bij het college van bestuur, de functie van intern toezicht bij een Raad van Toezicht ('het intern toezichtsorgaan' als bedoeld in de code Goed Onderwijsbestuur PO).

Samenstelling

Met ingang van november 2018 heeft de zittende bestuurder de heer A. de Geus zijn dienstverband met de stichting beëindigd en een andere baan aanvaard. Het bestuur is van de stichting is waargenomen door de heer H. Derks tot 1 februari 2019 toen de nieuwe bestuurder, mevrouw W. Kasbergen, is benoemd.

De leden van de Raad bezitten samen deskundigheid op bestuurlijk, maatschappelijk, financieel, personeel, organisatorisch en onderwijskundig terrein. De leden staan onafhankelijk ten opzichte van personen en deelbelangen, ze voelen zich verbonden met het vrijeschoolonderwijs en onderschrijven en hanteren de code Goed Onderwijsbestuur PO (zoals in 2017 vastgesteld door de leden van de PO-raad).

In 2018 heeft de Raad zonder wijzigingen in deze samenstelling gefunctioneerd. De leden van de Raad hebben geen nevenfuncties die met de belangen van de stichting conflicteren.

Leden, functies en datum van aftreden op 31 december 2018 waren:

Raad van Toezicht	Functie	aftredend per	herbenoembaar
mevrouw C. Veltkamp	voorzitter	01-01-2021	ja
mevrouw S. Mäkel	vicevoorzitter	01-01-2020	nee
mevrouw R. van der Heijden	lid	01-01-2023	nee
mevrouw S. Pot	lid	01-01-2023	nee
de heer M. van de Lisdonk	lid	01-01-2022	ja
mevrouw W. Groot	lid	01-01-2022	ja

Interne organisatie:

De Raad van Toezicht kent drie commissies. Reglementen en taakbeschrijving zijn vastgelegd en opgenomen in de Pallasmap.

Samenstelling Remuneratiecommissie:

mevrouw S. Mäkel en mevrouw C. Veltkamp

Samenstelling Auditcommissie:

de heer M. van de Lisdonk en mevrouw R. van der Heijden

Samenstelling Commissie Goed Bestuur:

mevrouw W. Groot, mevrouw S. Pot en mevrouw C. Veltkamp

De commissies voeren overleg met de bestuurder op hun terrein en bereiden de agendapunten betreffende hun aandachtsgebied voor. Tevens kunnen zij gevraagd en ongevraagd fungeren als adviseur van de bestuurder.

Vergaderingen

De Raad van Toezicht is in 2018 vijfmaal in vergadering bijeen geweest met de bestuurder. De vergaderingen werden genotuleerd door een externe notulant.

Informatie over de vorderingen en resultaten van de stichting en vanuit de scholen

In elke vergadering rapporteerde de bestuurder via mededelingen over de vorderingen en resultaten in de stichting inzake de voortgang en kwaliteit van het onderwijs, het werkgeverschap en de bedrijfsvoering. Indien nodig werd specifieke informatie van een school verstrekt.

In 2018 is het kwaliteitskader gehanteerd op basis van door de Raad van Toezicht vastgestelde uitgangspunten voor de navolgende monitorinstrumenten:

- De MARAP-systematiek geeft zicht op de bedrijfsvoering en de voortgang van de jaarplannen.
- De opbrengstmonitor-systematiek geeft zicht op de onderwijsopbrengsten, deze systematiek is in 2018 verder geoptimaliseerd.
- Schooljaarplangesprekken zijn in 2018 ingezet als instrument voor het bestuurlijk toezicht per school gericht op met name de kwaliteitsgebieden onderwijsproces, schoolklimaat en kwaliteitszorg & ambitie.
- De review-systematiek is 2018 doorontwikkeld en geëvalueerd. De ontwikkeling van de review-systematiek wordt in 2019 voortgezet in de richting van zelfevaluatie met behulp van de blik vanuit de collega-school. Voornemen is de jaarlijkse schoolevaluatie van het schooljaarplangesprek te benutten als richtinggevend document in de review.

Toezicht op besteding van de middelen

De Raad ziet toe op de doelmatige besteding van de middelen van de stichting. De Raad keurt daartoe de begroting en de jaarrekening goed. De Raad ontvangt managementinformatie van de directeur-bestuurder en ziet toe op een goede werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen.

De Raad draagt er zorg voor dat het salaris van de bestuurder onder de WNT-norm blijft.

Informatie vanuit de geledingen

De Raad voert bilaterale beeld- en oordeelvormende gesprekken met enkele leden van de Raad, afvaardigingen uit de GMR en uit het Pallas Schoolleiders Overleg (PSO). In de Raad wordt verslag gedaan en worden eventueel adviezen aan de bestuurder geformuleerd. Van beide zijden worden deze gesprekken als zinvol en nuttig ervaren. Besloten is deze gesprekken voortaan jaarlijks rond de zomer te herhalen. Dit is halverwege de realisatie van het jaarplan.

In 2018 is een dergelijk gesprek met de GMR en PSO gevoerd, gericht op het maken van keuzes rond het profiel van de nieuw te benoemen bestuurder, uitgaande van de gewenste strategische doorontwikkeling van het beleid van de stichting.

Schoolbezoeken

Voor de kennis over de scholen in de stichting is de Raad in eerste instantie afhankelijk van de informatie die de bestuurder verstrekt. Zowel de bestuurder als de Raad hechten aan meer bronnen van informatie. Sinds 2014 leggen twee of drie leden van de Raad werkbezoeken aan individuele scholen af. Elk lid van de Raad brengt bij voorkeur minimaal één werkbezoek per schooljaar.

In overleg met de schoolleider wordt een programma opgesteld, dat in ieder geval bevat: gesprek met schoolleider, enkele klasbezoeken, gesprek over de ervaringen, en adviezen van de schoolleider aan de Raad. Van elk bezoek wordt verslag gedaan in de eerstvolgende vergadering.

In 2018 zijn bezoeken gebracht aan Christophorus in Roermond en de Zwaneridder in Wageningen. De leden van de Raad hebben daarmee niet hun intentie kunnen waarmaken ieder kwartaal een school te bezoeken.

Beleidsonderwerpen

In 2018 waren de belangrijkste onderwerpen die aan de orde zijn geweest in de Raad:

- De verdere uitwerking van het vastgestelde Strategisch Beleidsplan 2015 – 2019
- Goedkeuring van jaarrekening en bestuursverslag 2017
- Goedkeuring van kaderbrief 2019 en begroting 2019
- Goedkeuring jaarplan 2019
- Goedkeuring formatieplan 2018-2023
- Goedkeuring Treasurystatuut Stichting Pallas

- Goedkeuring eigen risicodragerschap
- Goedkeuring aangepaste begroting Zwaneridder Wageningen
- Goedkeuring uitstel ontwikkeling nieuw strategisch beleidsplan 2019-2013
- Goedkeuring convenant Pallas – Istia over de samenwerking en verhouding als zelfstandige rechtspersonen
- Benoeming waarnemend bestuurder 1 november 2018 – 1 februari 2019
- Werving en benoeming nieuwe bestuurder per 1 februari 2019
- Ondersteunen doorontwikkelen kwaliteitskaderinstrumenten: review en schooljaarplangesprekken
- Bespreken casuïstiek van afzonderlijke scholen
- Bespreken Perspectief op Pallas van waarnemend bestuurder
- Vaststelling evaluatiecriteria jaargesprek bestuurder
- Bespreking van jaarverslag van de Vertrouwenspersoon
- Herbenoeming van de leden van de Raad, mevrouw S. Pot en mevrouw R. van der Heijden en van mevrouw S. Mäkel als vicevoorzitter.

Commissies

Elke commissie is één of meerdere keren bijeengewees. Daar zijn beleidsonderwerpen besproken c.q. adviezen geformuleerd.

Remuneratiecommissie

Tussenevaluatie t.b.v. vaststelling evaluatiecriteria bestuurder voor het jaargesprek januari 2018.

Begeleiden van afspraken rond vertrek en overdracht bestuurder per 1 november 2018.

Werven en voorbereiden van de besluitvorming t.b.v. de benoeming van nieuwe bestuurder per 1 februari 2019 en waarnemend bestuurder voor de tussentijd.

Auditcommissie

Bespreking en adviesformulering aan de RvT van jaarverslag 2017, kaderbrief begroting 2019 en begroting 2019.

Voorbereiden advies goedkeuring kaderbrief en begroting.

Voorbereiden advies rond huisvestingszaken.

Commissie Goed Bestuur

Voorbereiden en adviseren van het kwaliteitskader en -systematiek.

Klokkenluidersregeling

De commissie Goed Bestuur heeft vastgesteld dat in 2018 geen gebruik gemaakt is van de klokkenluidersregeling.

Klachten

De Raad heeft kennisgenomen van het feit dat in 2018 enkele formele klachten zijn ingediend bij de Landelijke Klachtencommissie. Daar waar de klachten geuit werden bij de bestuurder is de voorzitter van de Raad adequaat geïnformeerd.

Op één van de scholen leidden incidenten en klachten tot een crisis. De bestuurder heeft adequaat geïntervenieerd en de Raad van Toezicht goed op de hoogte gehouden en zich door de Raad laten adviseren.

Overleg voorzitter Raad en bestuurder

Dit overleg vindt plaats ter voorbereiding van iedere vergadering van de Raad. Dit overleg is tevens een moment dat de bestuurder de voorzitter van de Raad informeert over gebeurtenissen en ontwikkelingen binnen en buiten de stichting en/of de individuele scholen. Daarnaast hebben voorzitter en bestuurder regelmatig contact over relevante ontwikkelingen en gebeurtenissen in de organisatie, vaak telefonisch.

Zelfevaluatie

De Raad heeft een zelfevaluatie gehouden in november 2018 in een gezamenlijke bijeenkomst. De voorzitter heeft individuele reflectie en feedbackgesprekken gevoerd met enkele leden. De kernpunten uit deze gesprekken zijn verzameld en in dialoog binnen de Raad verwerkt tot aandachtspunten in de Raad van Toezicht. Het aandachtspunt Pallas – Istia is door de Raad gebruikt om te oefenen met het werken met criteria, zoals dat was voorgenomen tijdens de studiedag in 2017.

De Raad is voornemens in 2019 een toezichtkader met aandachtspunten te formuleren (Commissie Goed Bestuur).

Scholing

In november was er aansluitend aan de evaluatie een studiemiddag met als thema, het werken met criteria (resultaten en kaders) gekoppeld aan een aantal belangrijke onderwerpen uit de Pallas-agenda, een verdieping op de studiedag van 2017. Ook hebben enkele leden van de Raad individueel scholingsbijeenkomsten bezocht.

Tot slot

2018 is opnieuw een goed werkjaar geweest. De bestuurswisseling leidde tot vruchtbare en hernieuwde afstemming binnen de Raad op continuïteit in de stichting. De leden van de Raad zijn voldoende ervaren en deskundig voor hun toezichthoudende werk. De Raad is tevreden over de samenwerking met de vertrokken bestuurder en kijkt tevreden terug op de periode met de waarnemend bestuurder. In 2019 wil zij een goede werkrelatie opbouwen met de nieuwe bestuurder vanuit respect voor ieders positie.

Opgesteld april 2019.

C. Veltkamp, voorzitter Raad van Toezicht

A3 Organisatie

Inschrijving Kamer van Koophandel

De Stichting Pallas is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 9115973.

Bestuur

Het bestuur van de Stichting Pallas bestaat per 31 december 2018 uit:

Drs. H.M.G. (Henk) Derks

Interim voorzitter

Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht van de Stichting Pallas bestaat per 31 december 2018 uit:

Mevr. C. Veltkamp

Voorzitter

Mevr. S. Mäkel

Lid

Mevr. R. van der Heijden

Lid

Mevr. S. Pot

Lid

Mevr. B. Groot

Lid

Dhr. M. v.d. Lisdonk

Lid

A4 Kengetallen en grafieken

Kengetallen *	Signaleringsgrens PO	2014	2015	2016	2017	2018
Financiële kengetallen						
Liquiditeit (current ratio)	< 1,00	3,04	3,76	3,15	3,15	2,05
Solvabiliteit 1	< 30%	51%	56%	61%	61%	53%
Solvabiliteit 2	< 30%	78%	81%	84%	84%	76%
Rentabiliteit	3 jaar negatief	4%	5%	10%	4%	-1%
Weerstandsvermogen	< 5%	6%	13%	13%	7%	2%
Kapitalisatiefactor	>35%	28%	35%	34%	34%	35%

* Kengetallen zijn op basis van enkelvoudige balans- en exploitatiegegevens van 2014 -2018.

Toelichting

Liquiditeit (current ratio): vlottende activa / kortlopende schulden

Geeft aan in welke mate de instelling aan haar verplichtingen op korte termijn kan voldoen.

Solvabiliteit 1: eigen vermogen / totaal passiva

Geeft aan op welke wijze de bezittingen, op de actiefzijde van de balans, zijn gefinancierd.

Solvabiliteit 2: (eigen vermogen + voorzieningen) / totaal passiva

Geeft aan op welke wijze de bezittingen, op de actiefzijde van de balans, zijn gefinancierd.

Rentabiliteit: resultaat / totale baten

Geeft aan welk deel van de totale baten over blijft na aftrek van de lasten.

Weerstandsvermogen: (eigen vermogen -/- materiële vaste activa) / Rijksbijdragen OCW

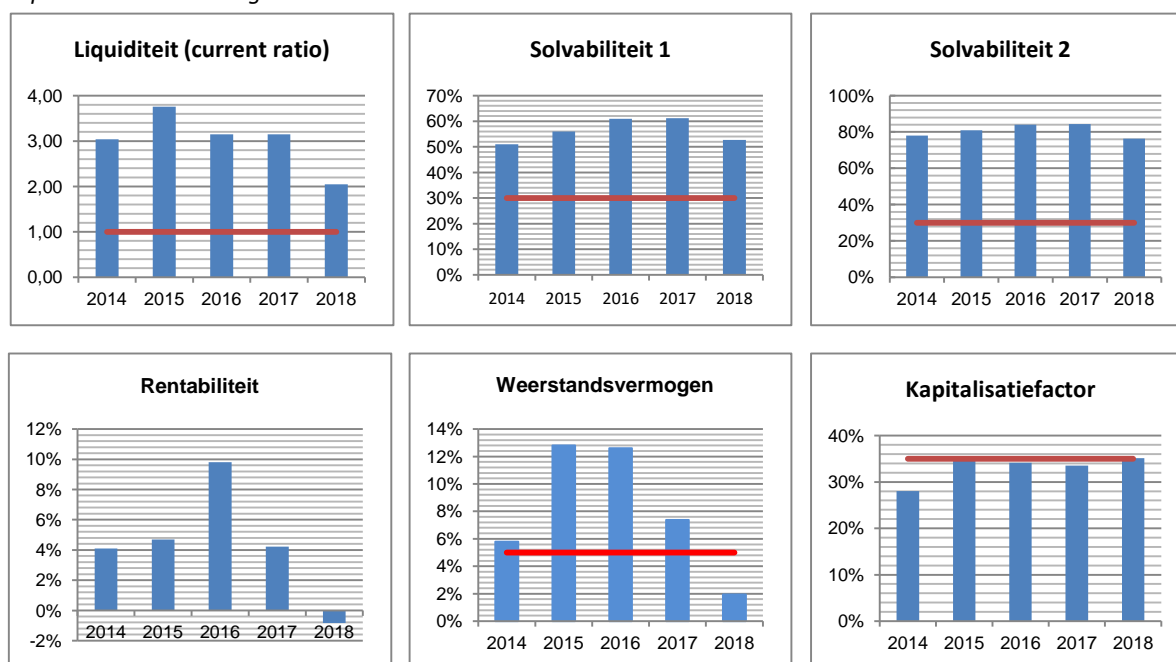
Is de verhouding tussen het eigen vermogen minus de materiële vaste activa en de omvang van de Rijksbijdragen.

Het kengetal 'weerstandvermogen' wordt sterk beïnvloed door het gegeven dat de boekwaarde van gebouwen/terreinen relatief hoog is. Dit is het gevolg van de investeringen in gebouwen door Stichting Pallas vanuit de private middelen. Wanneer bij het bepalen van dit kengetal hiermee rekening zou worden gehouden, dan bedraagt het 'herrekenende' weerstandsvermogen per 31 december 2018 35% en per 31 december 2017 40%.

Kapitalisatiefactor: (balans -/- gebouwen en terreinen) / totale baten

Meet het verband tussen het kapitaal dat een bestuur gebruikt voor haar activiteiten en de inkomsten.

Algemene opmerking: de huidige kengetallen zijn berekend op de enkelvoudige balans en exploitatie van Stichting Pallas.

Kengetallen en grafieken vervolg

Kengetallen *	Signaleringsgrens PO	2014	2015	2016	2017	2018
Ratio's						
Personele lasten / Rijksbijdrage	>= 95%	88%	88%	90%	88%	92%
Personele lasten / Totale baten	>= 90%	79%	80%	76%	80%	85%
Eigen vermogen / Totale baten	-	20%	25%	32%	36%	32%
Personele lasten / Totale lasten	-	82%	84%	84%	84%	84%
Salarislasten per FTE	-			€ 59.265	€ 60.005	€ 65.054
Personeelslasten per FTE	-			€ 61.690	€ 64.834	€ 72.149

* Kengetallen zijn op basis van enkelvoudige balans- en exploitatiegegevens van 2014 -2018.

Toelichting

Personele lasten / Rijksbijdrage

Geeft aan in hoeverre een instelling de gelden van het Rijk aanwendt voor personele lasten.

Personele lasten / Totale baten

Geeft aan in hoeverre een instelling de totale inkomsten aanwendt voor personele lasten.

Eigen vermogen / Totale baten

Deze ratio geeft een indicatie van het risicomanagement bij de instelling.

Personele lasten / Totale lasten

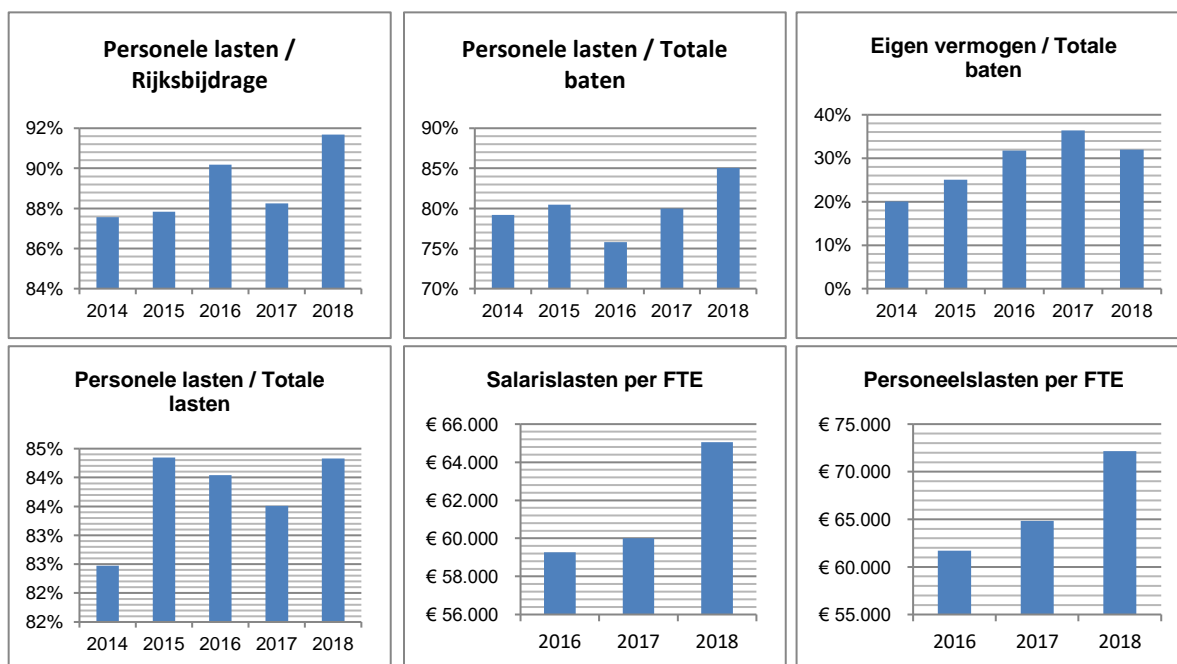
Geeft aan hoeveel de instelling uitgeeft aan personele lasten. Dit is met name trendmatig een belangrijk signaal.

Salarislasten per FTE

Geeft aan wat de salarislasten zijn per FTE.

Personeelslasten per FTE

Geeft aan wat de totale personele lasten per FTE zijn.

A5 Instellingsgegevens

Algemene gegevens

Bestuursnummer : 41246
Naam instelling : Stichting Pallas

Adres : Bronkhorstsingel 11
Postadres : Bronkhorstsingel 11
Postcode : 5403 NA
Plaats : Uden
Telefoon : 041-3230008
E-mailadres : info@stichtingpallas.nl

Contactpersoon : Dhr. C. Boogert
Telefoon : 0475-475400

BRIN-nummer

00CU : De Zilverlinde
04AZ : Johanneschool
04BT : Vrijeschool Christophorus
04EC : Rudolf Steiner Educare
04FX : De Strijene
06TT : De Zevenster
06UF : De Zwaneridder
06UK : Vrije School Peeland
06XR : De Driestroom
07CP : Bernard Lievegoed School
09NZ : Meander
09PH : De Vuurvogel
22NL : Vrijeschool Helianthus
22NL01 : Talander
21NB : De Vrije School Brabant
07CC : Tiliander
31FJ : 't Kleurenbos

Stichting Pallas

Jaarrekening 2018

B Jaarrekening 2018

B1 Grondslagen

Algemeen

De jaarrekening is opgesteld in "overeenstemming met de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW en de stellige uitspraken van de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving, die uitgegeven zijn door de Raad voor de Jaarverslaggeving waaronder Richtlijn 660 Onderwijsinstellingen. Deze bepalingen zijn van toepassing op grond van de Regeling Jaarverslaggeving Onderwijs.

Activa en verplichtingen worden in het algemeen gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs of de actuele waarde. Indien geen specifieke waarderingsgrondslag is vermeld vindt waardering plaats tegen de verkrijgingsprijs.

Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop deze betrekking hebben. Winsten worden slechts opgenomen voor zover deze op balansdatum zijn gerealiseerd. Verplichtingen en mogelijke verliezen die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen indien deze voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Continuïteit

De in de onderhavige jaarrekening gehanteerde grondslagen van waardering en resultaatbepaling zijn gebaseerd op de veronderstelling van continuïteit van de stichting.

Activiteiten

Stichting Pallas voert het bevoegd gezag over 17 vrije scholen voor basisonderwijs, verspreid over Midden en Zuid Nederland. De Stichting verzorgt onderwijs voor leerlingen van 4 tot en met 12 jaar. Het onderwijs is geïnspireerd op de pedagogische inzichten vanuit de antroposofie.

Verbonden partijen

Als verbonden partij worden alle rechtspersonen aangemerkt waarover overheersende zeggenschap, gezamenlijke zeggenschap of invloed van betekenis kan worden uitgeoefend. Ook rechtspersonen die overwegende zeggenschap kunnen uitoefenen, worden aangemerkt als verbonden partij. Ook de statutaire bestuursleden, andere sleutelfunctionarissen in het management van Stichting Pallas en nauwe verwanten zijn verbonden partijen.

worden toegelicht voor zover deze niet onder normale marktvoorwaarden zijn aangegaan. Hiervan wordt toegelicht de aard en de omvang van de transactie en andere informatie die nodig is voor het verschaffen van het inzicht. Tot 2017 was er sprake van consolidatie, op grond van het zeggenschaps criterium is vanaf heden consolidatie komen te vervallen.

Vergelijkende cijfers

De cijfers van 2017 zijn waar nodig, geherrubriceerd teneinde vergelijking met de cijfers van 2018 mogelijk te maken.

Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaande jaar.

Schattingen

Om de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening te kunnen toepassen, is het nodig dat de leiding van de instelling zich over verschillende zaken een oordeel vormt en dat de leiding schattingen maakt die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in art. 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de betreffende jaarrekeningposten.

Operational leasing

Bij de stichting kunnen leasecontracten bestaan waarbij een groot deel van de voor- en nadelen die aan de eigendom verbonden is, niet bij de stichting ligt. Deze leasecontracten worden verantwoord als operationele leasing. Verplichtingen uit hoofde van operationele leasing worden, rekening houdend met ontvangen vergoedingen van de lessor, op lineaire basis verwerkt in het exploitatieoverzicht over de looptijd van het contract.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs, verminderd met de cumulatieve afschrijvingen en indien van toepassing met bijzondere waardeverminderingen. De afschrijvingen worden gebaseerd op de

verkoopwaarde, minder de eventuele restwaarde. Er wordt afgeschreven vanaf het moment van ingebruikname van het materieel vast actief. Over terreinen en vastgoedbeleggingen wordt niet afgeschreven. De gehanteerde activeringsgrens bedraagt € 500.

De gehanteerde afschrijvingstermijnen zijn:

Categorie	Termijn
Gebouwen	40 jaar
Gebouwdelen/verbouwingen	20 jaar
Schoolmeubilair	10 jaar
Inventaris en apparatuur	5 jaar
ICT	3 jaar
Leer- en hulpmiddelen	5 jaar

Investeringsubsidies

Subsidies op investeringen worden als schuldpositie opgenomen en jaarlijks wordt de vrijval ter grootte van de afschrijvingslast hierop in mindering gebracht.

Financiële vaste activa

Deelnemingen met een negatieve nettovermogenswaarde worden op nihil gewaardeerd. Wanneer de stichting geheel of ten dele instaat voor schulden van de desbetreffende deelneming, respectievelijk de feitelijke verplichting heeft de deelneming (voor haar aandeel) tot betaling van haar schulden in staat te stellen, wordt een voorziening gevormd. Bij het bepalen van de omvang van deze voorziening wordt rekening gehouden met reeds op vorderingen op de deelneming in mindering gebrachte voorzieningen voor oninbaarheid.

Deelnemingen waarin geen invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid wordt uitgeoefend, worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs en indien van toepassing onder aftrek van bijzondere waardeverminderingen.

De leningen en vorderingen worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs, welke gelijk is aan de nominale waarde, onder aftrek van noodzakelijk geachte voorzieningen.

De onder de financiële vaste activa opgenomen obligaties (beursgenoteerd en niet-beursgenoteerd), die niet behoren tot een handelsportefeuille en die worden aangehouden tot het einde van de looptijd worden gewaardeerd

op de geamortiseerde kostprijs. Wanneer de marktwaarde lager is dan de geamortiseerde kostprijs, wordt een bijzondere waardevermindering verantwoord. Het verlies als gevolg van de bijzondere waardevermindering wordt in mindering gebracht op de geamortiseerde kostprijs. Een terugname van een bijzondere waardevermindering geschiedt tot maximaal de geamortiseerde kostprijs die zou zijn bepaald als geen sprake zou zijn geweest van een bijzondere waardevermindering.

Bijzondere waardevermindering van vaste activa

De stichting beoordeelt op iedere balansdatum of er aanwijzingen zijn dat een vast actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. Indien dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief vastgesteld. Indien het niet mogelijk is de realiseerbare waarde voor het individuele actief te bepalen, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroomgenererende eenheid waartoe het actief behoort. Van een bijzondere waardevermindering is sprake als de boekwaarde van een actief hoger is dan de realiseerbare waarde; de realiseerbare waarde is de hoogste van de opbrengstwaarde en de bedrijfswaarde.

Een bijzonder waardeverminderversverlies wordt direct als een last verwerkt in het exploitatieoverzicht. Indien wordt vastgesteld dat een bijzondere waardevermindering die in het verleden verantwoord is, niet meer bestaat of is afgenomen, dan wordt de toegenomen boekwaarde van de desbetreffende activa niet hoger gesteld dan de boekwaarde die bepaald zou zijn indien geen bijzondere waardevermindering voor het actief zou zijn verantwoord.

Vorderingen

De vorderingen worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. De reële waarde en geamortiseerde kostprijs zijn gelijk aan de nominale waarde. Noodzakelijk geachte voorzieningen voor mogelijke verliezen als gevolg van oninbaarheid worden in mindering gebracht. Deze voorzieningen worden bepaald op basis van individuele beoordeling van de vorderingen.

Liquide middelen

De liquide middelen zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde. Indien middelen niet ter vrije beschikking staan, dan wordt hiermee bij de waardering rekening gehouden. Eventuele

rekening-courantschulden bij banken zijn opgenomen onder de schulden aan kredietinstellingen onder de kortlopende schulden.

Algemene Reserve

Deze post betreft de niet-gebonden reserve die voortkomt uit de door (semi-)overheidsinstellingen gefinancierde activiteiten.

De algemene reserve vormt een buffer ter waarborging van de continuïteit van de stichting. Deze wordt opgebouwd uit de resultaatbestemming van overschotten welke ontstaan uit het verschil tussen de gerealiseerde baten en de werkelijk gemaakte lasten. In geval van een tekort wordt dit resultaat ten laste van de algemene reserve gebracht.

Bestemmingsreserves

Hieronder zijn opgenomen de reserves die bedoeld zijn voor specifieke toekomstige uitgaven die uit de huidige beschikbare middelen gedekt moeten worden, waarbij om die reden door het bestuur een beperktere bestedingsmogelijkheid is aangebracht. De gehanteerde bestemmingsreserve bij Stichting Pallas is uit private middelen verkregen.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gevormd voor in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op de balansdatum bestaan, waarbij het waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen noodzakelijk is en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is te schatten.

De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichtingen per balansdatum af te wikkelen. De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde van de uitgaven die naar verwachting noodzakelijk zijn om de verplichtingen af te wikkelen, tenzij anders vermeld.

In afwijking van hoofdstuk 212 Materiële vaste activa, paragraaf 4, alinea 451, van de richtlijnen voor de jaarverslaglegging is het voor onderwijsinstellingen voor de boekjaren 2018 en 2019 toegestaan de jaarlijkse toevoegingen aan de voorziening groot onderhoud te bepalen op basis van het voorgenomen groot onderhoud gedurende de gehele planperiode van het groot onderhoud op het niveau van het onderwijsspann gedeeld door het aantal jaren waaruit deze planperiode bestaat, voor zover deze methode reeds in 2017 werd

voorziening groot onderhoud gedurende de planperiode niet op enig moment negatief wordt. Stichting Pallas maakt van deze overgangsregeling gebruik

Voorziening ambtsjubileum

Op basis van Richtlijn 271 van de Raad van de Jaarverslaggeving is een voorziening opgenomen voor verplichtingen uit hoofde van toekomstige uitkeringen bij ambtsjubilea voor personeelsleden.

Voor op balansdatum bestaande verplichtingen uit hoofde van ambtsjubilea is een voorziening gevormd. De voorziening is bepaald op basis van € 780 per FTE per jaareinde. Betaalde bedragen inzake jubileum worden ten laste van deze voorziening gebracht.

Voorziening Sparen ADV

Deze voorziening is gevormd ter dekking van (mogelijke) aanwending van de door het personeel opgebouwde spaarverlof rechten. In de berekeningen is rekening gehouden met een verwachte opnamekans.

Onderhoudsvoorziening

Deze voorziening wordt gevormd ter dekking van groot planmatig onderhoud. Dagelijks onderhoud wordt rechtstreeks ten laste van het exploitatieoverzicht gebracht. De meerjarenonderhoudsvoorziening is gevormd op basis van eigen dotaties en verminderd met uitgaven voor groot onderhoud.

Schulden

Opgenomen leningen en schulden worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs.

toegepast en indien is gewaarborgd dat de **Grondslagen voor de bepaling van het exploitatieoverzicht**

Baten

Onder baten wordt verstaan de van overheidswege ontvangen (normatieve) bijdrage OCW, overige OCW subsidies en overige overheidsbijdragen, alsmede de van derden ontvangen overige bijdragen. De baten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben.

Opbrengsten van diensten worden opgenomen naar rato van de mate waarin de diensten zijn verricht, gebaseerd op de tot balansdatum in het kader van de dienstverlening gemaakte kosten in verhouding tot de geschatte kosten van de totaal te verrichten dienstverlening.

Personele lasten

Onder de personele lasten worden de lasten opgenomen van de personeelsleden die in dienst zijn van de rechtspersoon, alsmede de overige personele lasten die betrekking hebben op onder andere het inhuren van extra personeel, scholingskosten en bedrijfsgezondheidszorg.

Pensioenen

De onderwijsinstelling heeft haar pensioenregeling ondergebracht bij bedrijfstakpensioenfonds ABP. De pensioenverplichtingen uit de regeling worden gewaardeerd volgens de 'verplichting aan de pensioenuitvoerder benadering'. In deze benadering wordt de aan de pensioenuitvoerder te betalen premie als last in het exploitatieoverzicht verantwoord.

Voor bestaande verplichtingen (anders dan de te betalen premies) jegens de pensioenuitvoerder en/of werknemers wordt een voorziening opgenomen (indien relevant).

Ultimo 2018 en 2017 waren er voor de stichting geen pensioenvorderingen en geen verplichtingen naast de betaling van de jaarlijkse aan de pensioenuitvoerder verschuldigde premie. Ultimo 2017 was de beleidsdekkingsgraad van het ABP 101,5%. De beleidsdekkingsgraad eind 2018 is 103,8%. De overheid eist een beleidsdekkingsgraad van 104,2% of hoger. Hiermee voldoet de beleidsdekkingsgraad niet aan de minimale vereisten van de toezichthouder.

Afschrijvingen

Materiële vaste activa worden vanaf het moment van ingebruikneming afgeschreven over de

actief. Indien een schattingswijziging plaatsvindt van de toekomstige gebruiksduur, dan worden de toekomstige afschrijvingen aangepast.

Boekwinsten en -verliezen uit de incidentele verkoop van materiële vaste activa zijn begrepen onder de afschrijvingen.

Lasten

De lasten worden bepaald met inachtneming van de hiervoor reeds vermelde grondslagen van waardering en toegerekend aan het verslagjaar waarop deze betrekking hebben.

Financiële baten en lasten

"De financiële baten en lasten betreffen de op de verslagperiode betrekking hebbende ontvangen en betaalde rente-ontvangsten en -uitgaven van uitgegeven en ontvangen leningen en overige kredietfaciliteiten.

Grondslagen voor het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen. Ontvangen en betaalde interest zijn opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten.

B2 Balans per 31 december 2018

(na bestemming van het resultaat over 2018)

1	Activa	31-12-2018	31-12-2017
	Vaste activa		
<u>1.2</u>	<u>Materiële vaste activa</u>		
1.2.1	Gebouwen en terreinen	4.970.130	4.548.580
1.2.2	Inventaris en apparatuur	742.150	600.080
1.2.3	Andere vaste bedrijfsmiddelen	82.640	65.740
1.2.4	In uitvoering	79.330	-
1.2	Materiële vaste activa	<u>5.874.250</u>	<u>5.214.400</u>
<u>1.3</u>	<u>Financiële vaste activa</u>		
1.3.7	Overige financiële vaste activa	111.470	-
1.3.8	Overige vorderingen	78.000	104.000
1.3	Financiële vaste activa	<u>189.470</u>	<u>104.000</u>
	Totaal vaste activa	<u>6.063.720</u>	<u>5.318.400</u>
	Vlottende activa		
<u>1.5</u>	<u>Vorderingen</u>		
1.5.1	Debiteuren	405.140	-
1.5.2	Ministerie OCW	919.500	818.750
1.5.7	Overige vorderingen	190.130	317.000
1.5.8	Overlopende activa	187.780	81.100
1.5	Vorderingen	<u>1.702.550</u>	<u>1.216.850</u>
<u>1.7</u>	<u>Liquide middelen</u>		
1.7.1	Kassen	2.100	2.600
1.7.2	Banken	4.033.300	3.899.220
1.7	Liquide middelen	<u>4.035.400</u>	<u>3.901.820</u>
	Totaal vlottende activa	<u>5.737.950</u>	<u>5.118.670</u>
	Totaal activa	<u>11.801.670</u>	<u>10.437.070</u>
2	Passiva	31-12-2018	31-12-2017
<u>2.1</u>	<u>Eigen vermogen</u>		
2.1.1	Algemene Reserve	3.247.480	3.410.680
2.1.3	Bestemmingsreserve privaat	2.976.010	2.976.010
2.1	Eigen vermogen	<u>6.223.490</u>	<u>6.386.690</u>
<u>2.2</u>	<u>Voorzieningen</u>		
2.2.1	Personeelsvoorzieningen	226.580	195.720
2.2.3	Overige voorzieningen	2.548.890	2.228.670
2.2	Voorzieningen	<u>2.775.470</u>	<u>2.424.390</u>
<u>2.4</u>	<u>Kortlopende schulden</u>		
2.4.3	Crediteuren	210.010	244.890
2.4.4	Ministerie van OCW	21.880	-
2.4.7	Belastingen en premies soc.verz.	674.390	568.940
2.4.8	Schulden terzake pensioenen	176.640	163.250
2.4.9	Overige kortlopende schulden	1.156.960	161.630
2.4.10	Overlopende passiva	562.830	487.280
2.4	Kortlopende schulden	<u>2.802.710</u>	<u>1.625.990</u>
	Totaal passiva	<u>11.801.670</u>	<u>10.437.070</u>

B3 Exploitatieoverzicht 2018

3	Baten	Realisatie 2018	Begroting 2018	Realisatie 2017
3.1	Rijksbijdragen OCW	18.029.350	16.445.500	15.909.060
3.2	Overige overheidsbijdragen en -subsidies	279.870	278.870	269.060
3.5	Overige baten	1.128.060	949.250	1.368.710
	Totaal baten	19.437.280	17.673.620	17.546.830
4	Lasten	Realisatie 2018	Begroting 2018	Realisatie 2017
4.1	Personeelslasten	16.530.630	14.699.250	14.039.150
4.2	Afschrijvingen	370.290	500.530	285.660
4.3	Huisvestingslasten	996.620	1.020.600	965.960
4.4	Overige lasten	1.700.630	1.675.050	1.517.420
	Totaal lasten	19.598.170	17.895.430	16.808.190
	Saldo baten en lasten	160.890-	221.810-	738.640
5	Financiële baten en lasten			
5.1	Financiële baten	1.720	-	4.870
5.5	Financiële lasten	4.030	2.530	3.090
	Saldo financiële baten en lasten	2.310-	2.530-	1.780
	Totaal resultaat	163.200-	224.340-	740.420

B4 Kasstroomoverzicht over 2018

Kasstroomoverzicht over 2018	Ref.	2018	2017
Kasstroom uit operationele activiteiten			
Saldo baten en lasten		160.890-	738.640
Aanpassingen voor:			
- Afschrijvingen	4.2	370.290	285.660
- Mutaties voorzieningen	2.2	351.080	266.320
Veranderingen in vlottende middelen:			
- Vorderingen (-/-)	1.5	485.700-	21.140-
- Kortlopende schulden	2.4	1.176.720	166.510
Totaal kasstroom uit bedrijfsoperaties		1.251.500	1.435.990
- Ontvangen interest	5.1	1.720	4.870
- Betaalde interest (-/-)	5.5	4.030	3.090
		2.310-	1.780
Totaal kasstroom uit operationele activiteiten		1.249.190	1.437.770
Kasstroom uit investeringsactiviteiten			
(Des)investeringen materiële vaste activa (-/-)	1.2	1.042.230-	1.473.930-
(Des)investeringen afschrijving materiële vaste activa (-/-)	1.3	-	274.270-
Mutaties leningen (-/-)	1.3	85.470-	104.000-
Totaal kasstroom uit investeringsactiviteiten		1.127.700-	1.852.200-
Kasstroom uit materiële vaste activa			
overdracht meubel naar KDC	1.2	-	13.080
corr te vroeg geactiveerd	1.2	12.090	-
Totaal kasstroom uit financieringsactiviteiten		12.090	13.080
Mutatie liquide middelen		133.580	401.350-
Beginstand liquide middelen	1.7	3.901.820	4.303.170
Mutatie liquide middelen	1.7	133.580	401.350-
Eindstand liquide middelen		4.035.400	3.901.820

B5 Toelichting op de balans per 31 december 2018

1.2 Activa	1.2.1	1.2.1.1	1.2.1.2	1.2.2	1.2.2.2	1.2.2.3	1.2.2.4	1.2.3	1.2.3.2	1.2.4	Totaal
1.2 Materiële vaste activa	Gebouwen en terreinen	Gebouwen	Gebouwdelen/verbouwingen	Inventaris en apparatuur	School meubilair	Inventaris en apparatuur	ICT	Andere vaste bedr.middelen	Leer- en hulpmiddelen	In uitvoering	
Aanschafprijs	5.346.930	2.830.240	2.516.690	1.626.280	1.208.330	124.130	293.820	143.560	143.560	-	7.116.770
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen	798.350	334.850	463.500	1.026.200	782.660	71.550	171.990	77.820	77.820	-	1.902.370
Stand 1 januari 2018	4.548.580	2.495.390	2.053.190	600.080	425.670	52.580	121.830	65.740	65.740	-	5.214.400
Mutaties 2018											
Investerings	613.520	-	613.520	307.760	177.370	33.910	96.480	41.620	41.620	79.330	1.042.230
Corr activa te vroeg geactiveerd	-	-	-	12.090	-	-	12.090	-	-	-	12.090
Afschrijvingen	191.970	191.970	-	153.600	73.930	17.200	62.470	24.720	24.720	-	370.290
Saldo	421.550	191.970	613.520	142.070	103.440	16.710	21.920	16.900	16.900	79.330	659.850
Aanschafprijs	5.960.450	2.830.240	3.130.210	1.921.950	1.385.700	158.040	402.390	185.180	185.180	79.330	8.146.910
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen	990.320	526.820	463.500	1.179.800	856.590	88.750	246.550	102.540	102.540	-	2.272.660
Stand 31 december 2018	4.970.130	2.303.420	2.666.710	742.150	529.110	69.290	155.840	82.640	82.640	79.330	5.874.250

1.3	Financiële vaste activa	Mutaties 2018			Stand per 31-12-2018
		Stand per 1-1-2018	Mutaties bij	Mutaties af	
1.3.7	Overige vorderigen *	-	-	-	111.470
1.3.8	Overige financiële vaste activa	104.000	-	26.000	78.000
		104.000	-	26.000	189.470

* Het betreft hier de transitievergoedingen van 2015 t/m 2018.

1.5	Vlottende activa	31-12-2018	31-12-2017
1.5	Vorderingen		
1.5.1	Debiteuren	405.140	-
	Te vorderen personele bekostiging	919.500	779.700
	Te vorderen materiële instandhouding	-	810-
	Te vorderen P&A	-	970-
	Te vorderen prestatiebox	-	40.830
1.5.2	Ministerie van OCW	919.500	818.750
	Overige vorderingen	190.130	317.000
1.5.7	Overige vorderingen	190.130	317.000
	Overlopende activa	172.170	44.620
	Vooruitbetaalde kosten	7.330	6.290
	Vooruitbetaalde huisvestingskosten	8.250	30.190
	Verrekening fietsplan	30	-
1.5.8	Overlopende activa	187.780	81.100
	Totaal vorderingen	1.702.550	1.216.850

Geen van de vorderingen per einde 2018 en 2017 heeft of had een looptijd langer dan een jaar.

1.7	Liquide middelen	31-12-2018	31-12-2017
1.7	Liquide middelen		
1.7.1	Kassen	2.100	2.600
1.7.2	Banken	4.033.300	3.899.220
	Totaal liquide middelen	4.035.400	3.901.820

De liquide middelen staan ter vrije beschikking van de onderwijsinstelling.

2.1	Passiva	Mutaties 2018			Stand per 31-12-2018
		Saldo 1-1-2018	Bestemming resultaat	Overige mutaties	
2.1	Eigen vermogen				
2.1.1	Algemene Reserve	3.410.680	163.200-	-	3.247.480
2.1.3	Bestemmingsreserve (privaat)	2.976.010	-	-	2.976.010
	Totaal eigen vermogen	6.386.690	163.200-	-	6.223.490

2.2	Voorzieningen	Stand per 1-1-2018	Mutaties 2018			Stand per 31-12-2018
			Dotaties	Onttrekkingen	Vrijval	
2.2.1	<i>Personeelsvoorzieningen</i>					
	Voorziening jubilea	146.430	44.750	13.900		177.290
	Voorziening spaarverlof	49.290	-	-		49.290
2.2.3	<i>Overige voorzieningen</i>					
	Onderhoudsvoorziening	2.228.670	450.060	129.840		2.548.890
	Totaal voorzieningen	2.424.390	494.810	143.740	-	2.775.470

		Onderverdeling saldo per 31-12-2018		Stand per 31-12-2018
		< 1 jaar	> 1 jaar	
2.2.1	<i>Personeelsvoorzieningen</i>			
	Voorziening jubilea	16.040	161.250	177.290
	Voorziening spaarverlof	-	49.290	49.290
2.2.3	<i>Overige voorzieningen</i>			
	Onderhoudsvoorziening	600.000	1.948.890	2.548.890
	Totaal	616.040	2.159.430	2.775.470

2.4	Kortlopende schulden	31-12-2018	31-12-2017
2.4.3	Crediteuren	210.010	244.890
2.4.4	Ministerie van OCW	21.880	-
	Afdr. / inh. loonheffing	599.790	522.170
	Afdr. / inh. Participatiefonds	46.060	29.930
	Afdr. / inh. Vervangingsfonds	28.510	16.840
	Afdr. / inh. Spaww	30	-
2.4.7	Belastingen en premies sociale verzekeringen	674.390	568.940
	Afdr. / inh. ABP	149.970	137.430
	Afdr. / inh. FPU	24.100	23.230
	Afdr. / inh. IP/BW	2.570	2.590
2.4.8	Schulden terzake pensioenen	176.640	163.250
	Overige kortlopende schulden	1.142.900	139.100
	Netto salarissen	14.060	19.010
	Verwerking levensloop	-	3.520
2.4.9	Overige kortlopende schulden	1.156.960	161.630
	Overlopende passiva	63.770	42.120
	Te betalen vakantie-uitkering	486.060	445.160
	Overige subsidies OCW/niet geoormerkt	13.000	-
2.4.10	Overlopende passiva	562.830	487.280
	Totaal kortlopende schulden	2.802.710	1.625.990

De kortlopende schulden hebben per einde 2018 en 2017 een looptijd korter dan een jaar.

Model G

G1 Subsidies zonder verrekeningsclausule

Omschrijving toewijzing	Toewijzing		Bedrag toewijzing	Ontvangen t/m 2018	De prestatie ultimo 2018 conform subsidiebeschikking	
	Kenmerk	Datum			Geheel afgerond	Niet geheel afgerond
Lerarenbeurs voor scholing en zij-instromers 2009-2017	DL/B/110284	17-8-2016	€ 34.060	€ 34.060	x	
Lerarenbeurs voor scholing en zij-instromers 2009-2017	DL/B/110284	23-8-2017	44.230	44.230	x	
Lerarenbeurs voor scholing en zij-instromers 2009-2017	2018/2/1035841	30-11-2018	20.000	20.000		x
Lerarenbeurs voor scholing en zij-instromers 2009-2017	2018/2/944977	28-8-2018	33.860	33.860		x
Lerarenbeurs voor scholing en zij-instromers 2009-2017	2018/2/848782	14-5-2018	12.090	12.090		x
			144.240	144.240		

B6 Niet in de balans opgenomen verplichtingen (passief)/niet uit de balans blijvende rechten (actief)

Diensten	Leverancier	Uitgaven 2018	Opmerking
Kopiëren	Itec	54.200	Contract tot april 2021
Personeel	Loyalis	93.000	IPAP verzekering (betaling over 2018 en 2019)

In de CAO PO 2014-2015 zijn afspraken gemaakt over de duurzame inzetbaarheid (hoofdstuk 8A) en is de BAPO-regeling vervallen. De CAO-regelingen betreffende de duurzame inzetbaarheid, geven medewerkers recht op een basisbudget van 40 uur. Daarnaast is vanaf 57 jaar het sparen van ouderenverlof mogelijk en is er sprake van een overgangsregeling BAPO voor medewerkers vanaf 56 jaar. Uit inventarisatie blijkt dat er geen medewerkers gebruik gaan maken van sparen met betrekking tot duurzame inzetbaarheid.

B7 Toelichting op de exploitatierekening over 2018

3	Baten	Realisatie 2018	Begroting 2018	Realisatie 2017
3.1	Rijksbijdragen OCW			
3.1.1	Rijksbijdragen OCW	17.256.310	15.832.450	15.289.450
3.1.2	Overige subsidies OCW	52.950	-	57.510
3.1.4	Ontvangen doorbetalingen Rijksbijdragen SWV	720.090	613.050	562.100
	Totaal	18.029.350	16.445.500	15.909.060
	<i>Specificatie</i>			
<u>3.1.1</u>	<u>Rijksbijdragen OCW</u>			
	Rijksbijdragen personeel OCW	14.211.490	13.400.210	12.509.350
	Rijksbijdragen materieel OCW	3.044.820	2.432.240	2.780.100
	Totaal	17.256.310	15.832.450	15.289.450
<u>3.1.2</u>	<u>Overige subsidies OCW</u>			
	Niet-geoormerkte subsidies	52.950	-	57.510
	Totaal	52.950	-	57.510
<u>3.1.4</u>	<u>Af: Inkomensoverdrachten</u>			
	Doorbetalingen rijksbijdragen SWV	720.090	613.050	562.100
	Totaal	720.090	613.050	562.100
3.2	Overige overheidsbijdragen en -subsidies			
3.2.1	Gemeentelijke bijdragen	272.810	218.870	269.060
3.2.2	Overige overheidsbijdragen en -subsidies	7.060	60.000	-
	Totaal	279.870	278.870	269.060
3.5	Overige baten			
3.5.1	Verhuur	151.130	111.100	85.040
3.5.2	Detachering personeel	238.800	196.960	299.110
3.5.3	Schenking	600.170	591.440	561.010
3.5.4	Sponsoring	70	-	100
3.5.5	Ouderbijdragen	16.900	6.400	30.020
3.5.6	Overige	120.990	43.350	393.430
	Totaal	1.128.060	949.250	1.368.710

4	Lasten	Realisatie 2018	Begroting 2018	Realisatie 2017
4.1	Personeelslasten			
4.1.1	Lonen en salarissen	15.344.680	13.864.220	13.469.470
4.1.2	Overige personele lasten	1.625.540	835.030	1.045.670
4.1.3	Af: uitkeringen	439.590-	-	475.990-
	Totaal	16.530.630	14.699.250	14.039.150
	<i>Uitsplitsing</i>			
<u>4.1.1</u>	<u>Lonen en salarissen</u>			
	Brutolonen en salarissen	11.233.660	10.113.790	10.021.240
	Sociale lasten	2.609.730	2.327.750	1.960.490
	Pensioenpremies	1.501.290	1.422.680	1.487.740
	Totaal	15.344.680	13.864.220	13.469.470
<u>4.1.2</u>	<u>Overige personele lasten</u>			
	Reiskosten (woon- werkverkeer)	76.710	67.130	75.320
	Dienstreizen	63.070	-	63.260
	Verhuiskosten	11.210	-	3.920
	Personeel niet in loondienst	859.100	428.500	449.790
	Vrijwilligersvergoeding	90.550	96.300	95.250
	Onderzoeken/begeleidingsdienst	94.480	62.700	93.750
	Dotatie personele voorzieningen	44.750	-	32.660
	Scholing	123.430	84.600	111.990
	Personeels- en arbeidsmarktbeleid	29.800	4.000	16.310
	Arbo-dienstverlening	29.200	16.000	16.440
	Overige	203.240	75.800	86.980
	Totaal	1.625.540	835.030	1.045.670
	Gemiddeld aantal FTE's	2018	2017	2016
	- Directie	13,15	15,55	14,57
	- Onderwijzend Personeel	182,02	172,18	166,54
	- Onderwijs Ondersteunend Personeel	33,94	28,81	26,83
		229,12	216,54	207,94

	Realisatie 2018	Begroting 2018	Realisatie 2017
4.2 Afschrijvingen			
4.2.2 Gebouwen	191.970	216.720	136.170
4.2.3 Inventaris en apparatuur	153.600	175.510	128.820
4.2.5 Leermiddelen	24.720	108.300	20.670
Totaal	370.290	500.530	285.660
4.3 Huisvestingslasten			
4.3.1 Huur	140.050	127.660	117.490
4.3.3 Onderhoud	101.880	83.940	75.760
4.3.4 Energie en water	195.400	221.370	252.360
4.3.5 Schoonmaakkosten	38.730	43.040	41.100
4.3.6 Heffingen	20.140	46.070	28.200
4.3.7 Dotatie onderhoudsvoorzieningen	450.060	450.060	411.500
4.3.8 Overige huisvestingslasten	50.360	48.460	39.550
Totaal	996.620	1.020.600	965.960
4.4 Overige lasten			
4.4.1 Administratie en beheerslasten	428.830	403.980	383.040
4.4.2 Inventaris en apparatuur	177.520	157.800	150.400
4.4.4 Overige	1.094.280	1.113.270	983.980
Totaal	1.700.630	1.675.050	1.517.420
<i>Uitsplitsing</i>			
<u>4.4.1 Administratie en beheerslasten</u>			
Administratie- en advieskosten	237.990	250.000	212.940
Accountantskosten *	8.700	12.000	7.620
Kantoorbenodigdheden	5.950	5.310	5.400
Reis- en verblijfkosten	5.210	4.590	7.650
Telefoonkosten	31.260	29.220	30.760
Portokosten	4.700	5.720	6.270
Overige beheerslasten	98.590	65.140	112.400
Juridische ondersteuning	36.430	32.000	-
Totaal	428.830	403.980	383.040

* *Specificatie honorarium accountant*
- onderzoek jaarrekening

	Realisatie 2018	Begroting 2018	Realisatie 2017
4.4.2 Inventaris en apparatuur			
Inventaris en apparatuur	34.600	21.200	21.310
ICT-verbruikskosten	60.250	64.100	57.890
ICT-licenties	82.670	72.500	71.200
Totaal	177.520	157.800	150.400
4.4.4 Overige			
Wervingskosten	33.020	3.670	19.990
Representatiekosten	24.940	29.460	21.600
Schoolse activiteiten	180.750	240.100	188.410
Muziek/Toneel/Jaarfeest	47.220	31.400	36.720
Voeding kleuterklassen	33.850	24.020	28.250
Klassenbudget	16.150	16.150	14.680
Buitenschoolse activiteiten	49.220	43.490	45.080
PR/Schoolkrant	48.490	74.100	39.770
Kosten TSO/BSO	-	-	170
Bijdragen aan/vanuit SWV	47.920	27.280	28.330
Bijdragen aan/vanuit best./bmt.	-	14.440	-
Verzekeringen	8.320	10.200	19.830
Abonnementen	107.180	86.850	99.830
Medezeggenschapsraad	13.580	4.230	2.660
GMR	1.470	4.000	2.300
Verbruiksmateriaal onderwijs	326.620	344.870	293.370
Handwerkmateriaal	17.360	15.290	14.480
Handenarbeid	4.140	9.270	4.350
Euritmie	1.400	4.240	7.260
IB/RT Materiaal	34.660	15.460	16.470
Kopieerkosten	97.990	114.750	100.430
Totaal	1.094.280	1.113.270	983.980
5.1 Financiële baten			
Rentebaten	1.720	-	4.870
Totaal	1.720	-	4.870
De rentebaten zijn de renten van de spaarrekening en rekeningcourant.			
5.5 Financiële lasten			
Rente- en bankkosten	4.030	2.530	3.090
Totaal	4.030	2.530	3.090
De rente- en bankkosten bestaan hoofdzakelijk uit de in rekening gebrachte kosten van het aanhouden van een spaarrekening en rekening-courant.			

B8 (Voorstel) bestemming van het exploitatiesaldo

Het exploitatieresultaat over het jaar 2018 bedraagt € 163.200 negatief.

Het bestuur heeft besloten het exploitatieresultaat als volgt te verdelen en te onttrekken danwel toe te voegen aan de volgende reserves:

	Stand 1-1-2018	Bestemming resultaat	Overige mutaties	Stand 31-12-2018
Algemene Reserve	3.410.680	163.200-	-	3.247.480
Bestemmingsreserve (privaat)	2.976.010	-	-	2.976.010
	6.386.690	163.200-	-	6.223.490

B9 Gebeurtenissen na balansdatum

Er hebben zich geen gebeurtenissen na balansdatum voorgedaan die aanleiding geven hier te worden vermeld.

B10 Overzicht verbonden partijen

Overige verbonden partijen (minderheidsbelang en geen beslissende zeggenschap)

Naam	Juridische vorm	Statutaire zetel
Stichting Istia	Stichting	Gemeente Uden
Stichting Vrienden van Pallas	Stichting	Gemeente Uden

B11 Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector

WNT-verantwoording 2018 Pallas

Het voor Pallas toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2018 € 133.000 (bezoldigingsmaximum voor

Met een totaal aan complexiteitspunten van 8, nader gespecificeerde als volgt:

- Baten	4
- Leerlingen	3
- Onderwijssoorten	1
Totaal	8

1. Bezoldiging topfunctionarissen

1a. Leidinggevende topfunctionarissen met dienstbetrekking en leidinggevende topfunctionarissen

zonder dienstbetrekking vanaf de 13e maand van de functievulling

bedragen x € 1	A.W. Geus	C.F.M. Boogert
Funcctiegegevens	Voorzitter College van Bestuur	Controller
Aanvang en einde functievulling in 2018	01-01 1-11	01-01 31-12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,000	1,030
Dienstbetrekking?	Ja	Ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 98.380	€ 73.280
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 14.810	€ 11.410
Subtotaal	€ 113.190	€ 84.690
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 110.770	€ 133.000
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	€ -	€ -
Totale bezoldiging	€ 113.190	€ 84.690
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	vakantiegeld juni t/m okt 2018	nvt
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	nvt	nvt
Gegevens 2017		
Funcctiegegevens	Voorzitter College van Bestuur	Controller
Aanvang en einde functievulling in 2017	01-01 31-12	01-01 31-12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,000	1,030
Dienstbetrekking?	Ja	Ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 106.800	€ 70.690
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 16.690	€ 11.430
Subtotaal	€ 123.490	€ 82.120
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 129.000	€ 129.000
Totale bezoldiging	€ 123.490	€ 82.120

Voor elke hierboven vermelde onverschuldigde betaling is een vordering ingesteld die is inbegrepen in de post 'Overige vorderingen'.

1b. Leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking in de periode kalendermaand 1 t/m 12.

bedragen x € 1	Drs. H.M.G. Derks	
Functiegegevens	Interim Voorzitter College van Bestuur	
Kalenderjaar	2018	2017
Periode functievervulling in het kalenderjaar (aanvang – einde)	01-11 31-12	N.v.t.
Aantal kalendermaanden functievervulling in het kalenderjaar	2	0
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum		
Maximum uurtarief in het kalenderjaar	€ 182	N.v.t.
Maxima op basis van de normbedragen per maand	€ 50.600	N.v.t.
Individueel toepasselijke maximum gehele periode kalendermaand 1 t/m 12	€ 50.600	N.v.t.
Bezoldiging		
Werkelijk uurtarief lager dan het (gemiddeld) maximum uurtarief?	Ja	N.v.t.
Bezoldiging in de betreffende periode	€ 15.440	
Totale bezoldiging gehele periode kalendermaand 1 t/m 12	€ 15.440	
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.
Totale bezoldiging, exclusief BTW	€ 15.440	0
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.

Voor elke hierboven vermelde onverschuldigde betaling is een vordering ingesteld die is inbegrepen in de post 'Overige vorderingen'.

1c. Toezichhoudende topfunctionarissen

bedragen x € 1	C.S.J. Veltkamp	S. Pot	M.F. v.d. Heijden	S. Mäkel	B. Groot	M. vd Lisdonk	A.N.J. Boom	P.A.A.M. v.d. Wee
Functiegegevens	RVT-voorzitter	RVT-lid	RVT-lid	RVT-lid	RVT-lid	RVT-lid	RVT-lid	RVT-voorzitter
Aanvang en einde functievervulling in 2018	01-01 31-12	01-01 31-12	01-01 31-12	01-01 31-12	01-01 31-12	01-01 31-12		
Bezoldiging								
Totale bezoldiging	€ 5.500	€ 2.750	€ 2.750	€ 1.500	€ 3.440	€ 2.750		
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 19.950	€ 13.300	€ 13.300	€ 13.300	€ 13.300	€ 13.300		
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt		
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt		
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt		
Gegevens 2017								
bedragen x € 1								
Functiegegevens	RVT-voorzitter	RVT-lid	RVT-lid	RVT-lid	RVT-lid	RVT-lid	RVT-lid	RVT-voorzitter
Aanvang en einde functievervulling in 2017	01-01 31-12	01-01 31-12	01-01 31-12	01-01 31-12	01-10 31-12	01-10 31-12	01-01 31-12	01-01 01-04
Bezoldiging								
Totale bezoldiging	€ 3.670	€ 2.930	€ 2.930	€ 1.500	€ 850	€ 690	€ 2.930	€ 1.380
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 17.740	€ 12.900	€ 12.900	€ 12.900	€ 3.230	€ 3.230	€ 12.900	€ 4.840

Voor elke hierboven vermelde onverschuldigde betaling is een vordering ingesteld die is inbegrepen in de post 'Overige vorderingen'.

Toelichting bij het samenstellen van de WNT verantwoording:

Bij de samenstelling van de in deze paragraaf opgenomen verantwoording uit hoofde van de WNT zijn de Beleidsregels van toepassing WNT d.d. 26 februari 2014, inclusief de wijzigingen van 12 maart 2014, van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties als uitgangspunt gehanteerd.

C Overige gegevens

C1 Controleverklaring

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan de Raad van Toezicht van Stichting Pallas

VERKLARING OVER DE IN HET JAARVERSLAG OPGENOMEN JAARREKENING 2018

ONS OORDEEL

Wij hebben de jaarrekening 2018 van Stichting Pallas te Uden gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- geeft de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Pallas op 31 december 2018 en van het resultaat over 2018 in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs;
- zijn de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2018 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in paragraaf 2.3.1. Referentiekader van het Onderwijs-accountantsprotocol OCW 2018.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2018;
2. het exploitatieoverzicht over 2018; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

DE BASIS VOOR ONS OORDEEL

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2018 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Pallas, zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

GEEN CONTROLEWERKZAAMHEDEN VERRICHT TEN AANZIEN VAN DE ANTICUMULATIEBEPALING VAN ARTIKEL 1.6A WNT EN ARTIKEL 5 LID 1(J) UITVOERINGSREGELING WNT

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2018 hebben wij geen controlewerkzaamheden verricht op gegevens in de WNT-verantwoording, of het ontbreken daarvan, op grond van de anticumulatiebepaling van artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1 onderdeel j Uitvoeringsregeling WNT. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT plichtige instellingen alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

VERKLARING OVER DE IN HET JAARVERSLAG OPGENOMEN ANDERE INFORMATIE

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van de Regeling jaarverslaggeving onderwijs en paragraaf 2.2.2. Bestuursverslag van het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2018 is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Regeling jaarverslaggeving onderwijs, paragraaf '2.2.2. Bestuursverslag' van het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2018 en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs en de overige OCW wet- en regelgeving.

BESCHRIJVING VAN VERANTWOORDELIJKHEDEN MET BETREKKING TOT DE JAARREKENING

VERANTWOORDELIJKHEDEN VAN HET BESTUUR EN DE RAAD VAN TOEZICHT VOOR DE JAARREKENING

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening, in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs. Het bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen. In dit kader is het bestuur tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de onderwijsinstelling in staat is om haar activiteiten in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de onderwijsinstelling te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderwijsinstelling haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De Raad van Toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de onderwijsinstelling.

ONZE VERANTWOORDELIJKHEDEN VOOR DE CONTROLE VAN DE JAARREKENING

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht, dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2018, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's:
  - dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude;
  - van het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, die van materieel belang zijn;het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de onderwijsinstelling;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de onderwijsinstelling haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een instelling haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met de Raad van Toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Enschede, 26 juni 2019

MAZARS TKH N.V.

WAS GETEKEND

G.J.H. Oude Voshaar RA

Bestuursbesluit

Vergadering Raad van Toezicht d.d. 06 juni 2019

Geachte Raad,

Hierbij stel ik u voor de jaarrekening 2018 goed te keuren met een negatief saldo van € 163.200 en de verwerking van voorgenoemd saldo aan de reserves conform het voorstel resultaatbestemming.

Uden, 06 juni 2019

Voorzitter College van Bestuur,

W. Kasbergen

Besluit Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht geeft goedkeuring op de jaarrekening 2018 vast met een negatief saldo van € 163.200 en de verwerking van voorgenoemd saldo aan de reserves conform het voorstel resultaatbestemming.

Uden, 06 juni 2019

Voorzitter Raad van Toezicht

C.S.J. Veltkamp